

05
L85

Luceafărul

4824/D

Ion Creangă, ca diacon.

Anul IX.

Sibiu, 1 Ianuarie 1910.

Nr. 1.

4824D

Biblioteca Municipiului Deva
SALA DE LECTURĂ

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUAORI PE LUNĂ

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Al. Cazaban, I. Ciocârlan, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozînuța, Maria Cunțan, I. Duma, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Ion Gorun, Constanța Hodoș, Enea Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, I. Paul, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmnicănuș, I. U. Soricu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an 12 cor. Ed. de lux 20 cor.
6 luni 6 " " " " 10 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 8 cor.

România și în Străinătate:

1 an 16 cor. Ed. de lux 25 cor.
6 luni 8 " " " " 15 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 14 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiiu (Nagyszeben).

SUMARUL.

„Luceafărul“	Lui Ion Creangă.	Lovinescu și C. Rădulescu-Motru.
Ion Creangă	Poveste.	Pagini străine
Ecaterina Pitiș	Cântec (poezie).	Se ma Lagerlöf: Noaptea sfântă, trad. de N. D. Ciotori.
Em. G.	Manuscrisele lui Ion Creangă.	T. Murășan
Emilian Drăgan	Colindă (din popor).	Lângă vatră (poezie).
Em. G.	O piesă de teatru a lui Ion Creangă: „Dragoste chioară și amor ghebos“.	Pompiliu Popa
Ecaterina Pitiș	Cântec (poezie).	Poezii populare.
Mihail Sadoveanu	O întâmplare.	G. Bogdan-Duică
D. Nichifor	Colindă (motiv popular).	Cronica teatrală: „Viforul“ de B. Șt. Delavrancea.
N. G.	Cronică bucureșteană: Monumentul dela Călugăreni.	Cronică:
Poporanismul. —	O anchetă literară. — Răspunsurile d-lor: Caragiale, C. Dobrogeanu-Gherea, E.	Cătră cetitori. Două acte (adausuri la biografia lui Creangă). Însemnările lui Ion Creangă. Portul național. „Viforul“ lui Delavrancea. Știri. — Poșta Redacției. Bibliografie.

Ilustrațiuni: Ion Creangă, ca diacon; Ion Creangă, fotogr. din 1877; Facsimil după o pagină-manuscris a lui Ion Creangă; Monumentul dela Călugăreni de d-nii Spaethe și Clavel (primul proiect și proiectul definitiv); Pecetea lui Mihaiu Viteazul; Studenți români din Beiuș cu Vifleimul.

Lui Ion Creangă.

La 31 Decembrie stil vechiu 1909, se împlinesc două decenii dela moartea neîntrecutului povestitor Ion Creangă. Numai după un răstimp de șase luni, poporul românesc trebuie să comemoreze moartea unui alt mare scriitor, căci numai șase luni desparte apusul vieții lui Ion Creangă, de acela al tovarășului său de simțire, Mihail Eminescu. Amândoi s'au stins în acelaș an; dar pe când genialul și nefericitul poet s'a sfârșit între străini, într'o casă de sănătate, Creangă și-a dat cel din urmă suspin în bojdeuca lui iubită din sărăcăcioasa mahala a Iașului. Și pe când trupul lui Eminescu se odihnește în cimitirul Bucureștilor, rămășițele povestitorului stau îngropate în cimitirul Eternitatea din Iași, în preajma dealurilor Cîrcului, spre cari, de atâtea ori în viață, acești doi prieteni au privit de pe cerdacul căsuței din Țicău! Dar, pe mormântul lui Eminescu, prietenii, tot au ridicat o cruce, în țărâna groapei lui, mâni cucernice, tot răsădesc câte o floare. Pe groapa lui Ion Creangă însă, nu-i nici măcar acest semn al credinței, iar din țărâna ce-i acopere sicriul nu crește decât iarbă și flori sălbatice; e dat se vede, ca acel care și-a petrecut copilăria în câmpiile înflorite dimprejurul Humuleștilor, să se bucure, și după moarte, de aceleași flori, crescute din voia pământului, nu dintru acea a oamenilor!

Cu sufletul încărcat de duiosie și smerenie, ne întoarcem astăzi gândul cătră marea umbră a lui Ion Creangă, și, ca un prinos al simțirei noastre, îi închinăm numărul de față.

„Luceafărul“.

Poveste.¹⁾

(După manuscris.)

A fost odată, când a fost; că dacă n'ar fi fost, nu s'ar povesti.

Noi nu suntem de pe când poveștile ci suntem mai dincoace cu vre-o două-trei zile: de pe când se potcoviă purecele cu nouăzeci-și-nouă de oca de fier la un picior și tot i se părea că e ușor.

Ci-că eră odată un om însurat; el trăia la un loc cu soacră-sa. Nevasta lui, care aveă copil de țâță, eră c'am proastă; dar și soacră-sa nu eră tocmai hâtră.

Într'una din zile, omul nostru iese de acasă după trebi, ca fiecare om. Nevasta lui, după ce-și scaldă copilul, îl înfășă și-i dete țâță, îl puse în albie, lângă sobă, căci eră iarnă; apoi îl legănă și-l desmerdă, până ce-l adormi. După ce-l adormi, stătū ea puțin pe gânduri, ș'apoi începū a se bocī cāt îi luă gura: „Aulio! copilașul meu, copilașul meu!” Mama ei, care torceă după horn, cuprinsă de spaimă, svârli fusul din mână și furca din brâu cāt colo, și sārind, fără sine, o întrebă: Ce ai, draga mamei, ce-ți este?! — Mamă, mamă! Copilul meu are să moară. — Când și cum? — Iată cum: vezi drobul cel de sare pe horn? — Îl văd. Și?!.. — De s'a sui mâța, are să-l

trântească drept în capul copilului și să mi-l omoare! — Vai de mine și de mine! Că bine zici, fata mea; se vede că i s'au sfârșit, mititelului, zilele! Și, cu ochii pironiți la drobul de sare de pe horn, și cu mânilor încleștate, de par'că le legase cineva, începură a-l bocī amândouă, ca niște smintite, de clocoteă casa.

Pe când se sluțiau ele cum vă spun, numai iacă și tatăl copilului intră pe ușă, flămând și necăjit, ca vai de el!

— Ce este? Ce v'au găsit, nebunelor?

Atunci ele, viindu-și puțin în sine, începură a-și șterge lacrămile și a-i povesti cu mare jale, despre întâmplarea neîntâmplată...

Omul, dupăce le ascultă, zise cu mirare: — Bre! inulți proști am văzut eu în vieța mea, dar ca voi n'am mai văzut. Mă... duc în toată lumea! Și de-oiu găsi mai proști decât voi, m'oiu mai întoarce acasă: iar de nu, ba. Așa zicând, oftă din greu, ieși din casă, fără să-și iee ziua bună, și plecă supărat și amărit, ca vai de om!

Și mergând el bezmetic, fără să știe unde se duce, după o bucată de vreme,

oprindu-se într'un loc, i se întâmplă iar să vadă ceva ce nu mai văzuse: un om țineă puțin un oboroc deșert cu gura spre soare, apoi repede-l înșfăcă și intră cu dânsul într'un bordeiu; pe urmă iar ieșiă, îl puneă iar cu gura la soare și tot așa făcea... Drumețul nostru, nedumerit, zise: — Bună ziua, om bun! — Mulțămesc dumnitale. prietine! — Da ce faci aici? — la mă trudes de vre-o două-trei zile să car pocitul ist de soare în bordeiu, ca să am lumină, și nici că-l pot...

Ion Creangă. Fotografie făcută în atelierul Heck, din Iași, pe timpul războiului din 1877. Ea trebuie să corăspundă cu intrarea lui Creangă în „Junimea”.

¹⁾ Manuscrisul acestei povești, puse de Creangă în „Învățătorul copiilor” a fost găsit de cătră d-l Em. Gârleanu printre hărțile lui Ion Creangă. Aceasta dovedește că partea literară din acele cărți eră datorită lui Creangă, dând pe față cāt de nedrepte au fost învinuirile aduse de cătră unul dintre colaboratorii lui, răposatul preot Enăchescu, care vroia să arate altfel lucrul. În „Învățătorul”, Creangă mai are și povestea „Acul și barosul”.

— Bre! ce trudă, zise drumețul. N'ai vr'un topor la îndemână? — Ba am. — Ia-l de coadă, sparge ici și soarele va intra singur înlăuntru. Îndată făcu așa și lumina soarelui intra în bordeiu. — Mare minune om bun, zise gazda; de nu te aducea Dumnezeu, pe la noi, ... eram să îmbătrânesc, cărând soarele cu oborocul. — Încă un tont, zise drumețul în sine și plecă.

Și mergând el tot înainte, peste câțva timp, ajunsese într'un sat și din întâmplare, se opri la casa unui om. Omul de gazdă fiind rotar, își lucrase un car și-l înjghebase, în casă, în toată întregimea lui; ș'acum voind să-l scoată afară, trăgea de proțap cu toată puterea, dar carul nu ieșea. Știți pentru ce? — Așa; ușile erau mai strâmte decât carul. Rotarul voiă acum să taie ușorii, spre a scoate carul. Noroc însă, că drumețul l-a învățat să-l desfacă în toate părțile lui, să le scoată pe rând afară, ș'apoi iarăș să-l înjghebe la loc. — Foarte mulțămesc, om bun, zise gazda. Bine m'ai învățat. Ia uită-te dumneata. Eră să dărm bunătate de casă din pricina carului... De aici, drumețul nostru mai numărând un nătărău, merse tot înainte până ce ajunsese sara la o casă. Acolo, ce să vadă! Un om, c'un țăpoi în mână, voiă s'arunce niște nuci din tindă, în pod. — Din ce în ce dau peste dobitoci, zise drumețul în sine. — Da ce te frământă așa om bun? — Ia vreau să svârni niște nuci în pod și țăpoiul ista, bată-l scârba să-l bată, nu-i nici de-o treabă... — Că de geaba te trudești, nene! Poți să-l blastemi cât li-i blăstămă, habar n'are țăpoiul de scârba. Ai un oboroc? — Da cum să n'am. — Pune nucile într'insul, ia-l pe umăr și sue-le fru-

mușel în pod, țăpoiul e pentru paie și fân, iar nu pentru nuci. Omul ascultă și treaba se făcu îndată.

Drumețul nu zăbăvi nici aici mult, ci plecă, mai numărând un neghiob.

Apoi de aici merse mai departe, până ce ajunsese ca să mai vadă aiurea și altă năsbâtie: un om legase o vacă cu funie de gât și suindu-se pe o șură, unde avea aruncat o leacă de fân, trăgea din rășputeri de funie să urce vaca pe șură. Vaca răgea cumplit, și el nu mai putea de ostenit...

— Măi omule! zise drumețul, făcându-și cruce; da' ce vrei să faci? — Ce să fac, mă întrebi? Da nu vezi! — Ba văd; numai nu pricep. — Ia hăramul ista e hămisit de foame și nu vrea nici în ruptul capului să vie după mine, sus pe iastă șură să mânânce fân...

— Stăi puțin, creștine, că spânzuri vaca! Ia fânul și-l dă jos la vacă! — Da nu s'a irosi?... — Nu fii scump la tărățe și ieftin la faină.

Atunci omul ascultă și vaca scăpă cu vieață.

— Bine m'ai învățat, om bun! Pentr'un lucru de nimica, eram cât pe-aci să-mi gâtui vaca! Așa, drumețul nostru mirându-se și de această mare prostie, zise în sine: mâța tot s'ar fi putut întâmplă să deie drobul de sare jos de pe horn; dar să cari soarele în casă cu oborocul, să arunci nucile în pod cu țăpoiul și să tragi vaca pe șură la fân, n'am mai gândit!

Apoi drumețul se întoarse acasă și petrecu lângă ai săi, pe cari îi socoti mai cu duh, decât pe ceice văzuse în călătoria sa.

Ș'am încălecat, pe-o șea, ș'am spus povestea așa. Ș'am încălecat pe-o roată, ș'am spus-o toată. Ș'am încălecat pe-o căpșună, și v'am spus, oameni buni, o mare minciună!

Ion Creangă.

Cântec.

Toată lacrima ce pică
Rostul ei pe lume-și are.
Eu din lacrimile mele
Am să fac mărgăritare.

Am s'adun din stele aur
Și argint curat din lună
Și lucrând vieața 'ntreagă
Făuri-voi o cunună.

Și voi prinde 'n ea o floare,
Floarea visurilor moarte,
Ca s'o poarte greu acela
Ce merit a fost s'o poarte.

Ecaterina Pitiș.

1

Manuscrisele lui Ion Creangă.

Printr'o măsură înțeleaptă și atât de folositoare culturii noastre, Academia Română a început, de mulți ani încă, să adune, pe lângă documentele ce privesc istoria neamului nostru, și manuscrisele tuturor scriitorilor români. În acea despărțitură a Academiei, despărțitură închisă cu o ușă grea de fier, sunt adunate adevărate comori: acolo-s caietele lui Vasilie Alexandri, presărate cu scrisul lui mărunț și feminin; acolo-s textele, atâtea! ale genialului Eminescu; acolo, stau strânse în nenumărate vrafuri hârtiile marelui Mihail Kogălniceanu, — dela fiecare dintre scriitorii noștri câte ceva. Manuscrisele lui Ion Creangă, abea acum 2 luni au luat și ele loc, alături de aceste toate. Căci niciodată soarta n'a fost mai mașteră cu hârtiile rămase de pe urma unui scriitor, cum a fost cu cele lăsate de Ion Creangă. Ele au înfruntat o adevărată Odisee!

Când s'a tipărit întâiul volum al lui Creangă, la Iași, manuscrisele au fost date în păstrarea lui Gruber. Gruber muri, și d-na Gruber vându biblioteca doctorului evreu Mendel. Firește, pentru Dr. Mendel, hârtiile erau, după spusa lui chiar, „o sarcină!“ Și le aruncă la gunoi. Printre aceste hârtii se aflau și manuscrisele lui Creangă, din care, ca printr'o minune, rămâne o parte, pe care doctorul o dăruiește profesorului Gh. Scobai din Iași, — i le dăruiește, afară de povestea „Ionică cel Prost“, pe care doar i-o imprumută și care poveste, a fost cunoscută numai de către membri Junimei, cărora Creangă le-a citit-o, mi se pare, într'un ajun de anul nou. Deci, în seama profesorului Gh. Scobai trebuie să fie și astăzi o seamă de însemnări, brulioane, scrisori, precum și povestea cu titlul de mai sus. Dela doctorul Mendel, d-l Gh. Teodorescu-Kirileanu, un aprig cercetător al operei și vieții marelui scriitor, mai poate lua trei fragmente din „Amintiri“, precum și autograful Prefetei dela volum pe care le și depune la biblioteca Centrală din Iași. Tot la acest doctor descoperi fotografia lui Ion Creangă, ca diacon, pe care o reproducem aici. Din cea mai mare parte a manuscriselor aruncate de către doctorul Mendel, d-l Silvestru, astăzi avocat în Iași, găsește niște rămășiți la un vânzător evreu dela care

le cumpără cu chilogramul! În aceste rămășiți se găseau:

1. Povestea nesfârșită, „Făt-Frumos“, „fiul Epei“, care a fost publicată mai întâi, de către d-l Simeon Mehedinți, în „Convorbiri Literare“.

2. Foaia din comedia „Dragoste chioară și amor ghebos.“

3. Fragmente din poveștile: „Harap alb“, „Ivan Turbincă“, „Capra cu trei ezi“, și câte ceva din „Amintiri“, dintre care și pagina pe care o dăm aici în facsimile. Toate aceste foi au fost date de către d-l Silvestru d-lui A. D. Xenopol, care le trece autorului acestor rânduri, afară de manuscrisul „Făt-Frumos“, „fiul Epei“ pe care-l dă d-lui A. C. Cuza, în a căruia proprietate e și azi. Intr'o încercare asupra lui Ion Creangă, am arătat cât de mari sunt deosebiriile dintre scrierile tipărite și manuscrise, și tocmai gândeam să scot o nouă ediție a operei povestitorului, când, un prietin căruia îi încredinșasem manuscrisele, le pierde. După două săptămâni, mi le aduce un elev de liceu, neatins. Le-am dus numai decât la Academie, păstrând numai foaia despre care vorbesc mai sus. Pe lângă manuscrisele notate, mai alăturasem manuscrisul poveștii „Omului Prost“, însemnări și deosebite scrisori ale marelui scriitor pe care le găsisem în cercetările mele.

Pentru cercetători, manuscrisele lui Ion Creangă sunt neprețuite; numai acolo vor putea vedea adevărata operă a povestitorului moldovean. În orice ediție viitoare, ele trebuie să slujească de temelie, căci fiecare foaie cuprinde adaosuri, de care nici chiar editorul „Convorbirilor Literare“, unde poveștile au fost tipărite întâi, n'a ținut seamă. În orice caz, cea mai buna ediție de astăzi a operelor lui Ion Creangă, ediție cât mai apropiată de adevărata formă în care el și-a așternut scrierile, e aceea dată la iveală, în editura „Minerva“, de către d-nii Gh. Teodorescu-Kirileanu și Ilarie Chendi. Celelalte ediții din bibliotecile de popularizare sunt numai o jicnire adusă operei celui mai mare povestitor popular al nostru.

Em. G.

Colindă.

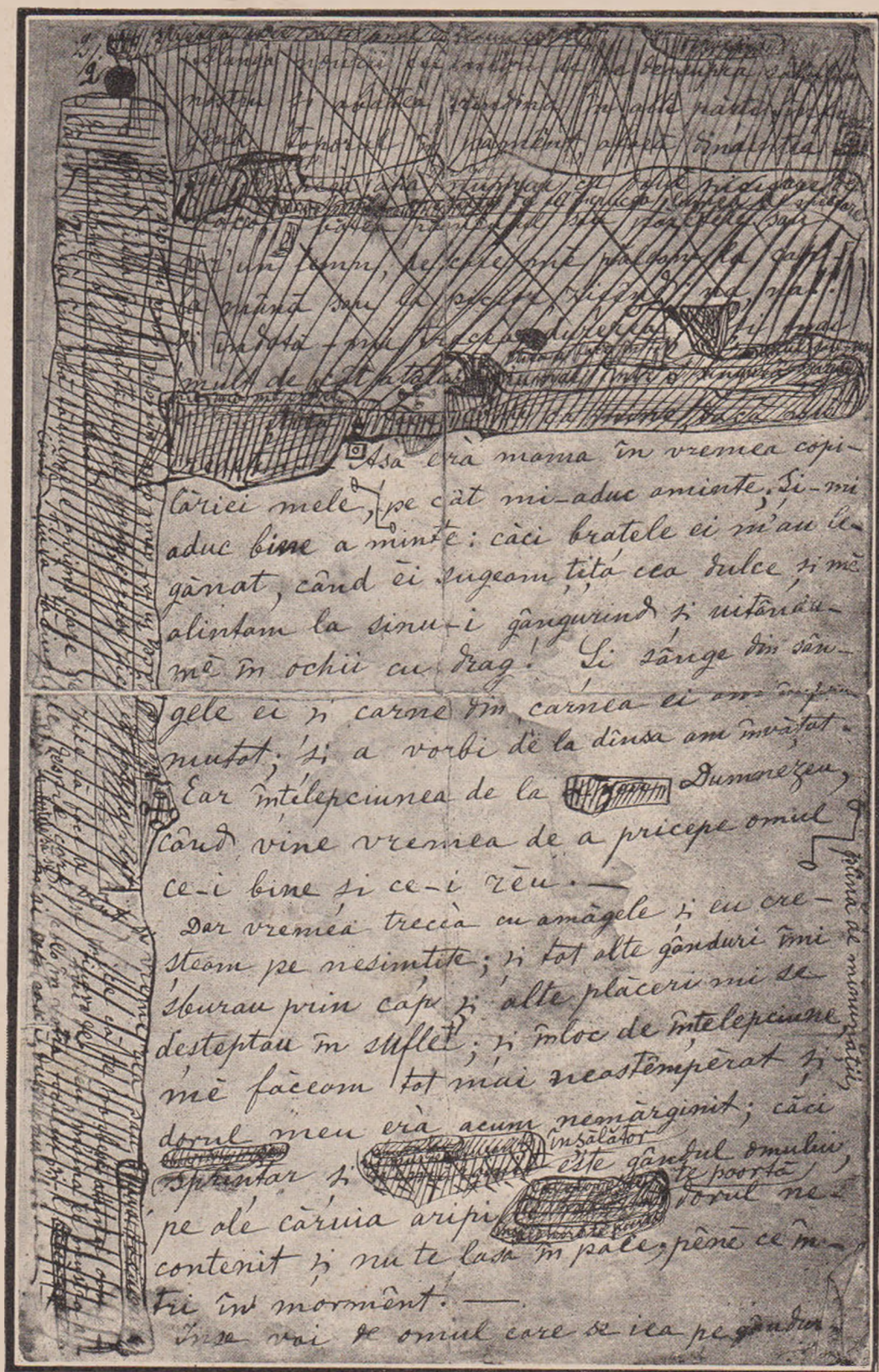
Mici colindători,¹⁾
Voi de când umblați,
Tot din casă 'n casă
Și din masă 'n masă,
Nu cumv'ați văzut,
Nu mi-ați cunoscut
Un fiuț micuț?
— Poate l-am văzut,
Nu l-am cunoscut.

¹⁾ Fiecare rând bis.

— Lesne de-al cunoaște:
Dragă fața lui
Spuma laptelui,
Sprâncenele lui
Peana corbului,
Ochișorii lui
Două mure negre
De pe-un ruguț verde.
— Poate l-am văzut,

Nu l-am cunoscut,
'N poartă la Pilat,
Pe cruce de brad,
Cuiele-i băteă
Sângele-i curgeă;
Mamă-sa plângeă
Cum mi-l chinuiă;
Jidovii râdeă.

Culeasă din com. Niraștau (Murăș-Turda) de
Emilian Drăgan.

Facsimil după o pagină-manuscris a lui Ion Creangă, din „Amintiri”. Foaia se găsește în posesiunea d-lui Em. Gârleanu.

O piesă de teatru a lui Ion Creangă.

Cu darul rar de a vedea al lui Ion Creangă, cu acel dar care-l făcea să prindă îndată ceea ce deosebește pe un om de altul, sau pe acesta de toți, trăind mai mult de jumătatea vieții lui într'o mahala a Iașului, în care zilnic împrejurările adăogau cu ceva capitalul observărilor lui, nu se putea ca într'o zi, dânsul să nu se gândească și la teatru. Vorbise adesea prietenilor săi despre o piesă țărănească, pe care o scria, dar nimeni nu auzise nici un crâmpeiu din ea. Printre rămășițele manuscriptelor lui Ion Creangă, am dat și peste o foaie, care cuprinde începutul unei piese de teatru, nu al unei piese țărănești, dar al unei comedii a căreia eroi erau luați, fără îndoială, de pe natură, din mahalaua Țicăului, din Tătărașul lui iubit. Cine știe! poate Zamfir Bălbăilă o mai fi trăind, cum trăiesc atâția alții cari au petrecut cu glumețul și veselul povestitor, și pe cari, dacă-i întrebi, îți răspund, cu privirile pierdute 'n gol, ca și cum ar căuta pe cineva: „Hei! moș Creangă! ei, de câte ori n'am stat cu el, așa, la un păhăruț de vin!”

Din nefericire din toată piesa n'a mai rămas decât această foaie. Restul? Doamne! nu cred să fi fost țară în care cărțile, documentele și manuscriptele, să fi fost mai răvășite ca la noi! Această pagină nu e cuprinsă în nici una din edițiile operei lui Ion Creangă, deși, de mult încă, o dădusem la lumină prin revista „Arhiva” din Iași (1902). Em. G.

Dragoste chioară și amor ghebos.

— Comedie în trei acte.¹⁾ —

Actul I se petrece într'o căsuță din Tătăraș, pe malul Căcăinei, unde-i locul drăgălaș.

Persoanele:

1. Zamfir Bălbăilă, proprietarul casei.
2. Mariea Tololoiu, ofițereasă alungată dela bărbat.
3. Zărghilă, psalt, amoretul Tololoei.
4. Marița cea mare, fiica Tololoei.
5. Marița cea mică, a doua fiică a Tololoei.
6. Un căpitan ș'o căpităneasă.
7. Avocatul Dierie, sprijinul ofițeresei.
8. Îngrijitorul unei Mănăstiri, și prietenul avocatului.
9. Sarsailă, debitant de tutun.
10. Mai multe persoane, prieteni de-a lui Zărghilă și Tololoe.

¹⁾ La început eră hotărîtă într'un singur act, dar autorul a șters, și a scris pe urmă: 3 acte.

Scena I.

Zărghilă (singur). Ei, apoi, zi că nu-s nebun. Eu psalt, ea ofițereasă. Dela dânsa până la mine, cătu-i dela cer până la pământ. Dar o încercare nu strică. Ia să mă ciuculițesc și eu o leacă: un surduc negru, o pălărie 'naltă și o pereche de mănuși negre, nu-i vorbă, pot să-mi fac: că am eu câteva părăluțe într'un loc. Dar oare dac'aș face asta, i-aș cădea cu tronc la inimă? — Zoița, eră Zoița; din sat dela noi, mă puteam înțelege cu dânsa în vorbă. Dar asta-i asta: ofițereasă, femeie iscusită, cucoană mare, vorbește cu noimă și poate să fi având multe năcăfale. Dar și eu am să fac pe dracu'n patru ș'am s'o îndesesc cu scofeturi și cu aghioasele, și poate s'o scot din minte. Și rob de m'ar vârf la dânsa, am pentruce: că-i odată cucoană și femeie la locul ei.

Scena a II-a.

Zărghilă, Tololoea și Bălbăilă.

Zărghilă. Sărut mânil, cucoană Marie! Bine, sănătoșică, cum ați petrecut de când nu v'am văzut?

Tololoea. A!... cărnă, a Sculeni, a spart fereștile, a dracu iee a dânsii... A nu hi domnu Zamfir acolo, eu a moartă fost poate, nu mai ajunge ei ziua de mâni!...

(Aici se sfârșește manuscrisul lui Ion Creangă.)

Cântec.

În nopțile pustii de toamnă,
Când crește 'n jurul meu tăcerea,
Povestea sufletelor noastre
Mi-o țese 'n graiul ei durerea.

Și dragă mi-e durerea asta,
Ași vrea s'o port vieața 'ntreagă:
Că-i firul gingaș de păianjen
Ce azi de tine mă mai leagă.

E. Pitig.

O întâmplare.

Un prietin cărunt, cu care stăteam de vorbă ieri, mi-a spus o istorie, ca să-mi dovedească că întâmplările au și ele o orânduire cuminte, nu sunt vorbe cum le socotesc bieții muritori.

Iată această istorie:

Un boier de demult, care, mi se pare, eră moșul povestitorului și pe care, pare-mi-se, îl chemă Iorgu Cernea, căminar al lui Mihalache Sturza, a pornit la drum într'un rând, la vreme de iarnă.

Boierul eră tânăr și nu eră om urât. Avea obrazul alb și barba încrețită ușor, și 'n ochii verzi, ca o pâclă de toamnă, eră urma durerilor pe care le încercase la moartea preaiubitei lui cuconițe Cristiana. Trecuse din lumea asta, la cele veșnice, în floarea tinereții, abia la opt luni după nuntă. Umbra aceea nedeslușită care plutea în ochii lui Iorgu Cernea mișcă multe suflete, și multe jupânese tinere îl urmăreau cu ochii dela zăbrele și zâmbeau trist, când el trecea la umblat, pe calu-i alb, străbătând ulițele Iașului.

Iorgu Cernea fusese și prin străinătăți, vorbiă limba Neamfului și a Franțuzului. Cu grecește și cu turcește se chinuise în copilărie, sub privigherea lui dascălul Chiriac și a harapnicului cu opt curelușe. Eră un om cu multă agerime de judecată, sprinten la minte, cu limba cam ascuțită cătră boierii vechi și cătră slujbașii învechiți în rele — ceeace mult plăcea lui Vodă.

Acum plecase cătră fundul ținutului Sucevii, trimis în taină de Sturza, ca să cerceteze o afacere cam încurcată: ispravnicul zice că aveă legături cu vre-o două cărduri de hoți, care se lăsau din munți și puneau la dări aspre pe unii din boierii ori pe vechilii rămași la moșii. Și Vodă aveă întinse moșii în ținutul Sucevii.

„Dacă este ceva la mijloc, a zis Domnul râzând în barba-i roșă, să-l chem, să-i spun o vorbă și să-i dau numai trei buzdugane în piept...”

Mihalache Sturza aveă obiceiul să bată cu buzduganul; după asta cei bătuți nu mai erau teferi toată vieța lor.

Fiindcă cioarele umblau vârtej pe sus a

vreme rea, boierul s'a îmbrăcat bine și și-a luat blana cea mare de lup. Și-a pus la îndemână pușca și pistoalele cu cremene, a dat și vizitiului un cuțit lung cu două tăișuri într'o teacă de lemn; apoi s'a cuibărit bine în sanie. Îl duceau repede trei cai voinici, înhămați rusește. Mergeă mai mult pe drumuri lăturalnice, mai deadreptul; nu voiă să aibă de-a face cu căpitanii de poștă: și asta tot din porunca lui Vodă.

A poposit întâiu în sat la Ruginoasa, la marginea ținutului Sucevii. A mâncat cam pe sponci la ratușul boieresc, s'a făcut că nu înțelege de ce se tot învârte în jurul lui Ovrieul și-l tot ispitește cu vorba; apoi, c'am pe la toacă, s'a așezat iar bine în sanie și a plecat.

Când a trecut Siretul, pe ghiață, inseră.

Un vântișor ascuțit trăgeă dinspre răsărit; altfel vremea eră liniștită, stelele înfloriau vioaie pe aria cerului.

Iorgu Cernea își făcea în gând planul cercetărilor lui. Eră un om hotărât, căruia-i plăcea să meargă fără încunjur cătră țintă. Pe urmă eră un om care aveă înăscut în el simțul dreptății. Trebuia să frângă cerbicea unui ispravnic necinstit. Acuma eră destul de deștept să înțeleagă că Vodă se sbârlișe mai mult pentru că erau la mijloc averile lui și moșiile lui. Însă când e vorba să săvârșești o faptă dreaptă, nu te mai pot opri îndoeli de acestea. Boierul aveă ș'un suflet plin de ideile mari ale neamului; eră prietinel lui Alecu Ruso, își petrecuse tinereța cu el, — și amândoi de multeori suspinaseră în stihuri pentru Moldova lor iubită! — Câtă străngere de inimă pentru vremurile de față, și cât dor pentru prefacerile ce aveă să le dăruiască viitorul!

Zurgalăii sunau veseli în întinderile tăcute; o vreme se zăriră în depărtări luminile unui sat; și boierul, în căldura dulce a blăunii de lup, se gândea cum se va înfățișa ispravnicului, cum îl va fulgeră cu privirea, cum va rosti cu vorbe învăluite și înțepătoare câteva cuvinte, și va sfârși cu glas apăsat: „Măria Sa Vodă te poștește la Iași, boierule!” Pe

urmă, în minte, începû să-și orânduiască șirul cercetărilor. „Firește, se gândeă el, întâiu o să fac cercetările, să mă încredințez deplin. Când ai probe, nu te poți înșelă“.

Încet-încet părăsi gândurile și indecățiile acestea înțelepte. Simțea că-l cearcă foamea.

Se îndreptă cătră robul de pe capră; îi zise:

„Măi Manoilă, unde dormim noi? unde mâncăm?“

Țiganul se răsuci în cojoc și se întoarse spre boier. Și lui îi eră foame. Răspunse amărît:

„Eu știu, cucoane? Dumnezeu știe! La ratușu' cela mai mult mi-am amăgit pânțele.“

— Dă, bre, o bucată tot om mai merge...

— Cum a vră Dumnezeu!“ răspunse cu îndoială Manoilă.

Adierea de vânt conțeni deodată: treceau printr'o vâlcică. O luncă înegreă cu linii încâlcite, albul zăpezii; pe un dâmb, la marginea drumului, se înălță cumpână unei fântâni.

Țiganul întoarse capul:

„Eu zic, cucoane, să ne oprim la o curte boierească, undeva...“

— Ba nu, măi Manoilă, alte datorii avem noi... Ne-om opri și la o margine de sat...

— Hm!“ făcû Țiganul, nemulțămît. Apoi se întoarse scurt, la locul lui; simțise tresărind hățurile cailor.

Fugarii sforăiră; vizitiul îi struni. De după stâlpul cumpenei și de după colacul fântâni se năpustiră deodată patru umbre.

„Hoții, cucoane!“ gemû robul ghemuindu-se pe capră.

Boierul nu eră fricos; se ridică și zvârlî în laturi pulpanele blâniei grele; începû apoi a pipăi și a căută pistoalele; dar hoții săriseră sprinteni; îl cuprinseseră doi, îl zvârlîră din sanie și-l frământau acum subt genunche, pe zăpada lucie a drumului. Un cușit luci la lumina slabă a stelelor.

„Nu mișcă, boierule, vorbi unul, că-ți ridicăm vieața!“

Unul dintre oameni legă pe vizitiu cu curelele hățurilor. Altul deșhâmă caii. Boierul nu mai făcû nici o împotrivire, se lăsă moale, — cu ochii însă, prin slabele luciri albăstrii ale zăpezii, căută să deosebească fețele și îmbrăcămintea hoților.

Erau oameni în straie albe, — țărani, —

cu căciuli negre de oaie în cap și cu cojoacele scurte pe trup. Doi aveau puști arnăuțești. Ochi fulgerători și obrazuri bărboase se aplecau spre el.

„Cine sânteți voi, măi?“ întrebă Iorgu Cernea.

Oamenii nu răspunseră. Îl răsuciră în loc și-i smulseră blana de lup, apoi îl pipăiră să vadă dacă nu mai are arme. Îl ridicară după aceea în picioare.

„Cucoane, zise unul, noi ne purtăm cinstit cu dumneata, nu te stâlcim, nu nimica. Scoate ce ai, — și pune jos.“

— Iaca banii pe care-i am, zise liniștit boierul, vârând mâna sub haine și scoțând punga de mătase. Poftim!“

Unul nalt, spătos, ce-l care-i vorbise, primi punga în palma întinsă.

„Așa, vorbi el gros; acû fă bine și dă inelele și ceasornicul...“

Boierul își trase inelele din degete și scoase ceasul de aur: odor de preț dela Geneva.

Le primî tot zdrăhonul cel nalt și le vârî în chimir, sub cojocel, fără să se sinchisească.

„Acû desbracă și contășul! zise el iar.“

— Bine, dar are să-mi fie frig... grăi cu oarecare sfială boierul.

— Nu face nimic; dumneata să fi sănătos; ți-i face altul!“

Boierul se desbracă și de contăș. La urma urmei eră bucuros că scapă teafăr. După cea dintâiu sguduire, îi mai venise inima la loc. O întrebare i se sui pe buze aproape fără voie:

„Da partea ispravnicului cât e?“

— Cum? grăi căpetenia. Ce ispravnic? Cucoane, rămâi sănătos; noi luăm caii și ne ducem. Ai noroc, mâni e sârbătoare, nici nu te-am suduit, nici nu ți-am luat sânge!.. Să dai o liturghie la biserică...“

Pe-un cal se svârlîră doi: încălecară și cei cu puștile pe câte unul, așezară blăniile la boturile șelelor, făcură pe după luncă și pieriră, fără sgomot, ca niște năluci.

Boierul stă uimit la locul lui, în picioare. Par'că nici nu-i veneă a crede, par'că fusese un vis, așa se petrecuseră de repede toate.

„Cucoane! cucoane! începû a se vaită Țiganul; fă-ți o pomană și mă desleagă!“

Iorgu Cernea făcû cei doi pași cari-l des-

părteau de sanie. Țiganul zăcea ghem lângă ea cu genunchii aduși până lângă ceafă.

„Of! gemu Manoilă parc'au strâns curelele cu vârtejul!”

Boierul se năcăji o vreme ca să-și deslege robul. Apoi amândoi în picioare, în singurătatea aceea, împresurați de noapte și de zăpadă, rămaseră uitându-se unul la altul. Țiganul oftă într-o vreme adânc, ridică dreapta și-și făcu cruce:

„Doamne-Dumnezeule! zise el cu glas plângător, bine că am scăpat cu vieață!..

— Bine, am scăpat deocamdată, grăi boierul, d'a-i vorba ce facem de-acu înainte? Încotro ne îndreptăm? unde ne ducem? Dacă dau dihăniile peste noi?..

— Ferească-Dumnezeu!“ bolborsi robul.

Boierul avu o înfiorare; începea să-l cuprindă frigul.

„Hai să mergem pe drum înainte!“ zise el repede. Și porni.

Când ieșiră din vâlcică, adierea ascuțită de vânt începă să-l taie. Se întoarse, cu gândul la jocul lui Manoilă.

Țiganul îi pricepă mișcarea și începă a scânci, încovoiat în straele-i vechi:

„Nu-i, stăpâne! mi-au luat și jocul meu, ticăloșii și blăstămații!”

Iorgu Cernea începă a-și strânge fălcile; frigul aspru îi pătrundeă mădularele; deodată prinse a clănțani din dinți. Porni mai repede; începă aproape să alege. Țiganul scânciă cu jale ținându-se de dânsul. Lui Cernea i-ar fi venit a râde, dacă nu și-ar fi simțit, vinele gâtului și fălcile ca de lemn. Ciudată întâmplare! Înainte desprețuia găzduirea la o curte boierească, — ș'acū ar fi fost bucuros de un bordeiu în pământ și de o leacă de foc. Nici mâncare nu i-ar mai fi trebuit! Tăria începea să-i slăbească; o înfiorare de groază deodată îi străbătă inima, când se gândi c'or putea pieri așa, acolo, pe câmp, ca o fiară netrebnică! Îi veni să blesteme și pe Vodă, și pe Dumnezeu!

Alergară așa o vreme. Din când în când se opreau; cercau să străbată cu ochii întunerecul, poate-or vedeă o lumină prietină; ascultau, — poate-or auzi lătrături de câni. Nu vedeau nimic, nu azeau nimic, și boierul Iorgu Cernea începea să se simtă pierdut.

„Întâmplări grozave ne pândesc în umbră!“ cugetă el, și se gândeă la moarte...

O pădurice li se arătă înainte, ca un zid negru. Boierul se opri găfăind. „Unde sântem?”

Deodată zăpăituri întăritate de dulăi isbucniră. „Trebuie să fie vre-un bordeiu de creștin pe aici...“, gândi boierul, și deodată, ca fulgerul, îi străbătă prin trup o simțire de bucurie. Cu o clipă mai nainte se simțea pierdut; acuma limanul mântuirii eră aproape. „Treci înainte, măi Manoilă! vorbi el cu în-suflețire. Strigă la oameni, chiamă ajutor... Vezi unde ne aflăm!”

Robul umblă cu picioarele încovoiate și cu mâinile depărtate de trup, cu degetele rășchirate. Din când în când le duceă la gură și suflă în ele.

„Măi oameni buni!“ strigă el cu voce slăbită.

Nu se vedeă urmă de locuință; numai câinii lătrau mănioși.

„Să mergem mai încolo...“ vorbi boierul. Și dintr'odată îi veni înțelegerea. „Aici trebuie să fie grădina unei case boierești!..“ Și lucrul i se pără așa de ciudat, întâmplarea așa de fericită după ceasul de restriște, încât nici glas nu putea să sloboadă. Făcu semn robului, porniră iute pe lângă un gard de nuiiele, — și curând bănuiră prin întuneric o poartă uriașă, cu streșină. Și dincolo de poartă trebuia să fie o casă boierească caldă și primitoare.

„Măi Manoilă! măi Manoilă! vorbi tulburat boierul. Bate la poartă, intră și spune cum a fost! roagă-i să ne primească. Spune că sântem oameni dela Eși, boieri dela domnie, ne-au ieșit hoții în cale, spune că înghețăm aici, afară; să nu ne lase...”

Țiganul băteă cu desperare, cu amândoi pumnii, în porți, și câinii, înlăuntru, hămăiau ca la sălbătăciune.

Chemări de împăcare se auziră apoi în ogradă, ș'un glas răsunător întrebă de dincolo de poartă:

„Care-i acolo?”

— Noi sântem! strigă Țiganul cu curaj. Boieri dela Eși! Ne-au prădat hoții în drum! Dați drumul, creștini buni, că înghețăm de frig afară...”

Se deschiseră porțile; câțiva argați îi în-

conjurară; unul ridică un fânar și lumină pe rând obrazul boierului și al Țiganului.

„Apoi să mergeți la stăpână!” zise un glas.

O liniște mare se coborîse în sufletul boierului; începea să-și capete tăria de sine. Își frecă încet mâinile, își potrivea prin întunecate hainele. Iar Manoilă, într'un avânt nestăpânit, sui scările la cerdac, c'un argat după el; intră într'o tindă caldă plină de miros de gutâi, — și de-acolo pătrunse la lumină, într'un fel de iatac care i se părură ceva strălucit, ca 'n povești.

„Ce este? — se auzi un glas.

— Îndurați-vă! strigă Manoilă. Ni-i foame, ni-i somn și ni-i frig... Ne-au prădat hoții, ne-au lăsat goi în mijlocul câmpului, în izbeliștea vântului, ș'am căzut aici, la curțile dumneavoastră...”

În clipele acelea Manoilă par'că eră motanul năzdrăvan al lui Cheleș-împărat din poveste.

După ce-și strigă cu disperare vorbele, par'că se desmeteci și privi în juru-i. O femeie tânără, albă la față, se ridicase în picioare, în scurteica-i de vulpe și privea mirată la el, ținând în mâni, lângă piept, horbota și inglița.

„Cine ești tu?” întrebă ea.

— Eu îs Țiganul! vorbi cu îndrăzneală Manoilă. Boieru-i afară... Eră să pierim pe câmpuri...

— Cum? v'au prădat hoții?...

— Așa, măria-ta, precum spui, sărutăm picioarele!

— Și cine-i stăpânul tău?

— Stăpânu-i boier mare, cuconița, stă cu Vodă la masă!

— Cum se poate!

— Acû-i căminar numai, că-i tânăr; dar are s'ajungă și hatman!

— Așa? Și cum îl chiamă?

— Îl chiamă Iorgu Cernea...

— Să fie sănătos. Să poștească. Creștini sântem! Gavriile, spune Catrinei să pregătească o odaie, să facă foc; aduceți smântână, faceți o leacă de scrob, puneți niște mușchi în țigla, dați și creștinului iestua ceva să îmbuce!... Faceți-i și lui la bucătărie... Scu-lați pe chelar să deie ce trebuie!”

Manoilă se uită la gura ei cu admirație. Apoi ieși trăgându-se înapoi; și Gavril pofți

în casă și pe boier, care tocmai atunci suia în cerdac potrivitându-și părul și barba: înțelesese din vorbe că stăpânu-i de parte femeiască și n'a trecut de vârsta de treizeci de ani...

Când intră în odăița caldă, i se împainjeniră ochii; căldura par'că-i aduse o destindere în tot trupul; începû să tremure tare; i se scutură toată carnea pe oase. Nu putû rosti nici-un cuvânt; simțiă că dacă ar vorbi, și-ar mușcă limba.

Cu un zâmbet stânjenit duse mâinile la piept și se ploconi, după moda veche, înaintea gazdei.

Stăpâna locului îl privi cu luare aminte, cu o milă vădită.

„Cum, boierule? așa ai rătăcit prin frigul iernii? numai în straiile acestea?”

— Mi-au luat tot!” izbuti să îngâne Iorgu Cernea.

Cucoana tăcû, uimită. După un răstimp, zise încet:

„Poftim, stăi, lângă sobă, mai la căldură...”

Boierul încă tremurâ.

„Mi-a spus omul dumnitale că ești eșean...”

— Da. Iorgu Cernea, căminariu.”

Gazda dădû încet din cap, în semn că știă.

„Eu îs văduva lui Dumitrache Mavrodî... poate l-ai cunoscut...”

Iorgu Cernea făcû un semn ușor din cap, că nu l-a cunoscut pe răposatul; apoi îndrăzni să-și ridice privirile asupra gazdei:

„Poate poștești un păhărel de vutcă. Ți-a face bine...”

Căminarul dădû din cap, înduioșat par'că. Da, poate i-a face bine!

Gazda deschise un dulăpior zidit în părete lângă sobă. Scoase o sticlă, un păhărel. Iorgu Cernea îi urmărea mișcările. Eră voinică și mlădioasă, cu mișcări iuți. Scurteica de vulpe dădea o ciudată albeață și curățenie gâtului și feței.

Întinse mâna și primi păhărelul cu băutură limpede. Se ridică în picioare și-l închină, c'un semn ușor din cap, cătră gazdă.

„Vă mulțămesc c'ați avut milă de un drumeț rătăcit și jefuit de făcători de rele! Dumnezeu face parte după inimi!...”

Gazda se rumeni ușor și zâmbi. Boierul bău vutca și se așeză iar pe divan. O căl-

dură binefăcătoare îi umblă acuma, ca un sânge nou, prin toate mădularele.

Mai încercară a vorbi puțin, dar n'aveau ce să-și spue. Slugile aduseră mâncare caldă, pâne proaspătă de grâu și vin roș. Căminarul închină și vin în sănătatea gazdei și pentru bunătatea ei de inimă, ș'acuma, scuturat cu totul de ticăloșia ceasului de primejdie, începû a găsi sămânță de vorbă, începû chiar a-și aminti de sofismele școlii lui grecești, privind la cuconița de gazdă. Par'că o orânduire dreaptă o așezară acolo, într'un colț de pământ, ca pe o zână a liniștii, — spre a putea primi pe un biet călător rătăcit în frigul iernii, în bezna nopții.

Călătorul își povesti pățania așa cum trebuia, fără groază, fără tânguiri, o povesti chiar cu oarecare veselie. Apoi află că pe buna la inimă a sa gazdă o chiamă din bottez Tudorița, și se simți pornit să închine încă un păhărel de vin pentru acest nume frumos. Apoi cum amândoi sălășuiau într'o

țară mică cum e frumoasa noastră țară a Moldovei, găsiră curând că aveau aceiași prietini printre cunoștințele lor, ba chiar că de foarte departe se rudeau puțin. Descoperirile acestea nu se știe de ce făcură pe gazdă și pe oaspete să nu mai contenească din vorbă; și 'ntr'un târziu căminarul lorgu se simți cu ochii fierbinți, cu vorbe înflorite pe buze, pe când dumneaei jupâneasa Tudorița, îmbujorată la față, așezată în jilț la vatra focului, ridică din când în când genele spre negura de toamnă care părea că plutește în ochii boierului.

Povestea aceasta pare că s'a sfârșit așa cum trebuia, în iatacul acela curat plin de mirodenia florilor uscate de câmp. Nu înțeleg însă de ce din această întâmplare bătrânul meu povestitor și prietin a căutat să scoată o idee filosofică. Să fie filosofia rece apanajul bătrâneții? Mi se pare că tinereța aveă ceva mai bun de făcut.

Mihail Sadoveanu.

Colindă.

— Motiv popular. —

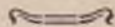
Surizând pe cer o stea
Ceru 'ntraureă,
Spre-a vesti minunea 'n toată
Lumea luminată!
Că la stână de păstori
Côlo cătră zori,
Șede sfânta Născătoare
Sub doi meri în floare,
Legănând cu brațul său
Pruncul Dumnezeu:
Păru-i moale și bălaiu
Siminoc din plaiu,
Obrăjorii la un loc
Două flori de soc,
Roua ochilor senini
Floare de mălini,
Cine 'n fața lui privește
Mări, 'ntinerește!

Și 'ntr'o iesle mi l-au pus
Pe blândul Isus,
Binișor mi l-a 'nvălit
Fân îmbobocit;
L-îngână în legănare
Cum n'a fost cântare,
Căci au răsunit atunci
Văi și deal și lunci,
Cum sună din steiu în steiu
Buciumul de teiu,
Cum pică din înălțimi
Glas de Serafimi!
Și se pogorau în pripă
Purtând pe aripă
A luminilor rășfrângeri
Oștile de îngeri...
Și 'n doinirea merilor
Și-a oierilor,

Acolo fû adunată
Lumea luminată;
Iar când Austrul suflă
Floarea murmură,
Iarba mi se legână,
Lumea se 'nchină...

Și noi astăzi ne 'nchinăm,
Satul colindăm,
Din cereasca bucurie
Și la voi să vie:
La tot cuibul de creștin
Veselul senin!
Ne rugăm precum se cade,
Deie Domnul, bade,
Să-l reverse pe fereastră
Și la casa voastră!

D. Nichifor.

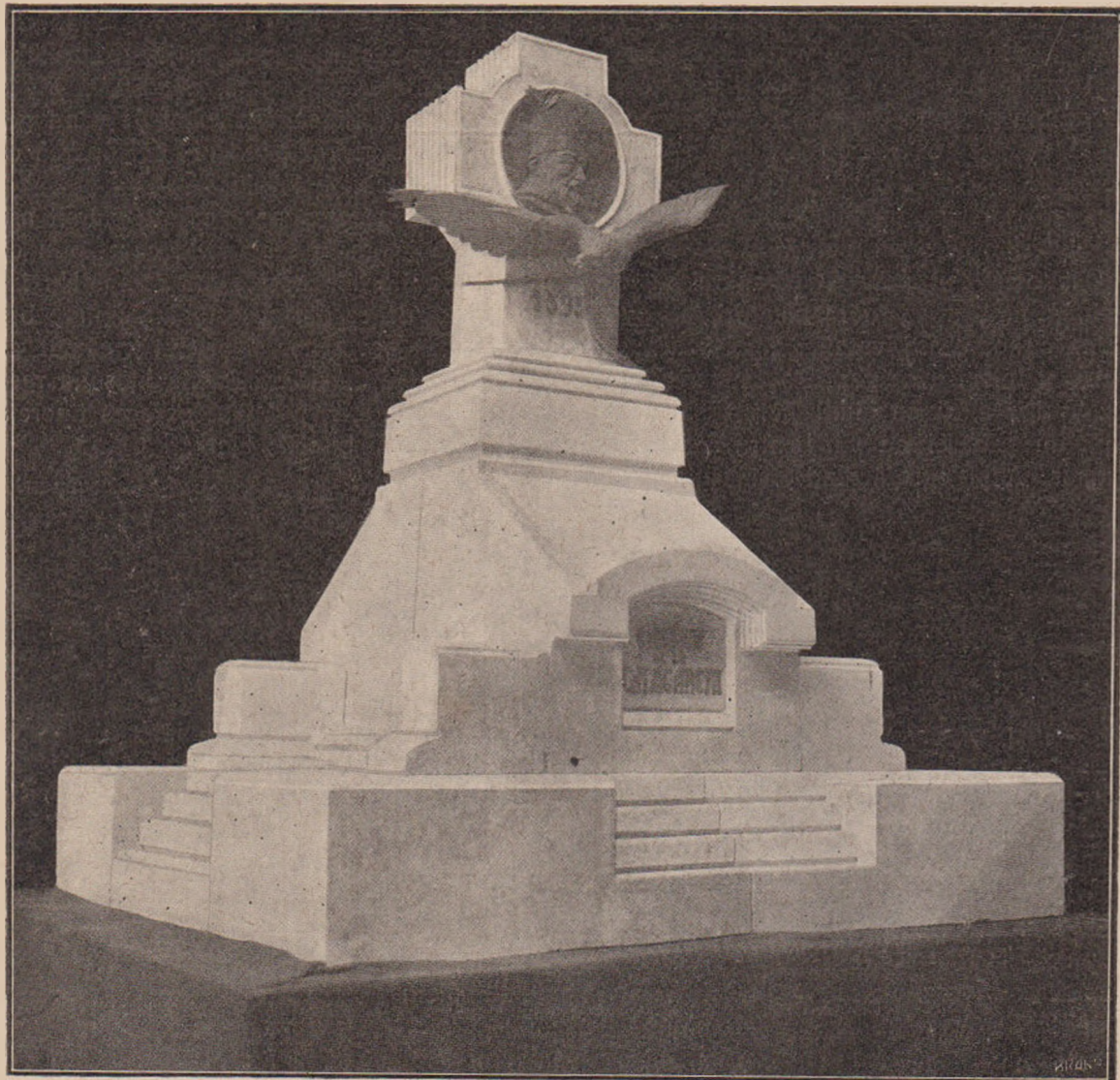
Cronică bucureșteană.

Monumentul dela Călugăreni.

În cursul lunii Octomvrie 1909, Bucureștenii au fost într'un pios pelerinaj la Mănăstirea Dealului de lângă Târgoviște. În drum s'a vorbit despre multe lucruri

machete, prima așa cum a fost prezentată, și a doua așa cum a fost modificată, pentruca să judece și alții dacă aveam dreptate sau nu.

*

Monumentul dela Călugăreni de d-nii Spaethe și Clavel. (Primul proiect).

frumoase cari s'ar putea face și nu s'au făcut, și s'a vorbit și despre un monument care eră vorba să se ridice la Călugăreni. Nimeni nu știà să spună în ce stadiu se găsià afacerea, iar eu mi-am amintit, în colțul meu, de niște însemnări pe cari le scrisesem în vremuri și pe cari le găsesc acum, întors acasă, între hârțile mele răvășite.

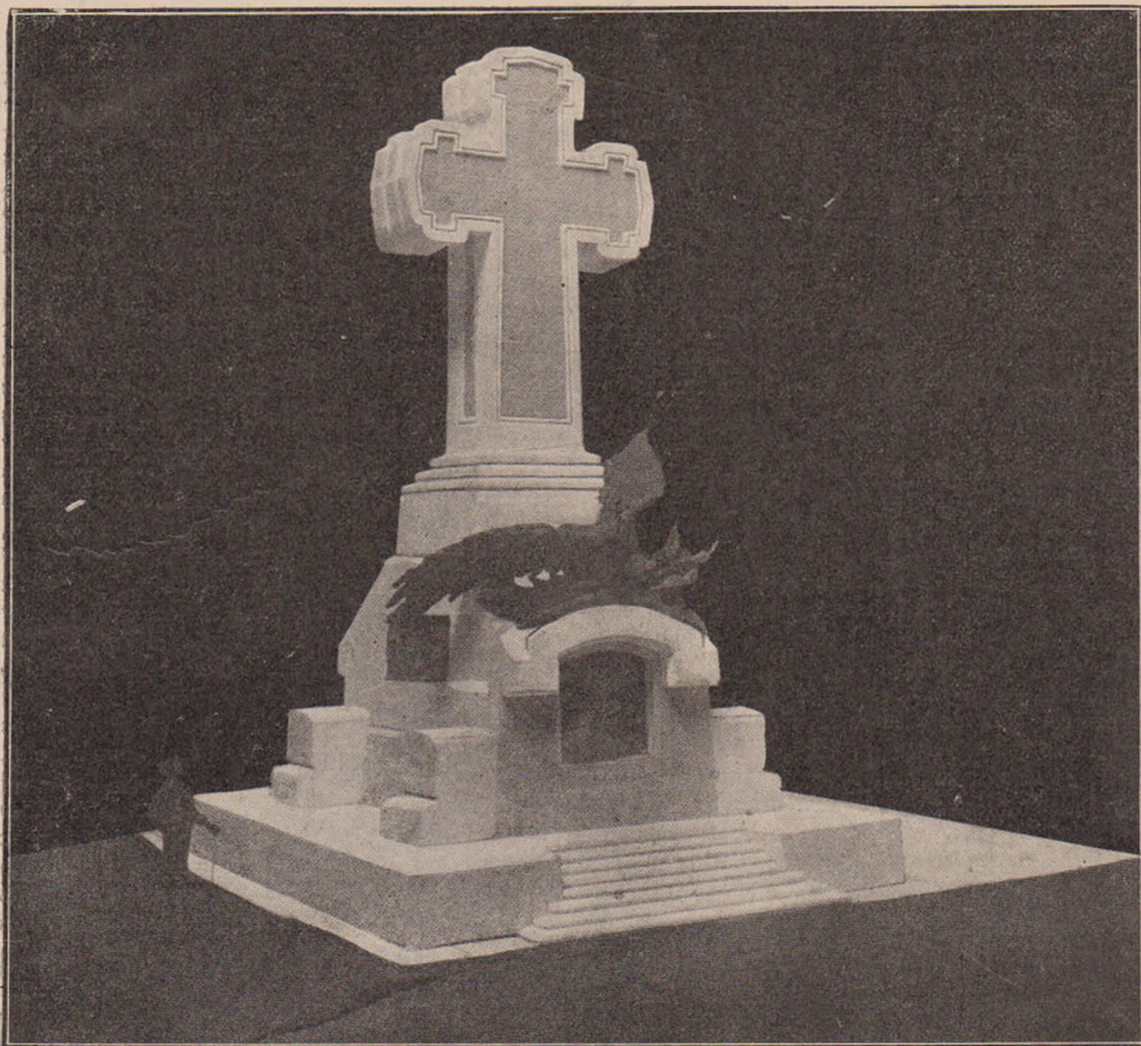
Le tipăresc aci amintind că au fost scrise cu ocaziunea concursului public deschis pentru acel monument, și însoțindu-l acum cu reproducerea celor două

S'a făcut multă vâlvă împrejurul concursului pentru monumentul ce se va ridica, prin subscripție publică, în memoria lui Mihai-Viteazul pe câmpia dela Călugăreni. Publicul iubitor de artă a urmărit câtăva vreme cu pasiune această polemică interesantă, dar, în cele din urmă, s'a desinteresat de ea, fiindcă, în loc de a i se da corpul delictului, ca să zic așa, după care să-și poată formă o părere, i s'au dat procesele verbale ale comisiunii, sub-comisiunii și supra-comisiunii, din cari s'a putut vedea numai atât că unii preferă unele

machete, alții pe altele, într'o ordine oarecare, fără ca noi, vulgul, să cunoaștem motivele acestei preferințe.

Ar fi fost mai bine, fiind vorba de monumentul unui erou național și de amintirea unei epoci care trebuie să fie scumpă tuturor Românilor, ca toate machetele să fie expuse într'un singur loc, pentru ca toată lumea să le poată judeca și compara, și pentru ca și alții, decât membri diferite'or comisiuni, să-și poată spune cuvântul.

X
 înlăturate fiindcă nu îndeplineau punctul întâiu, — începând cu cele patru coloane lipite, în vârful cărora se vede cocoțată o cioară, — împreună cu un altul care reprezintă o femeie (M-me Sf. Gheorghe?), purtând un steag și călărind un leu îmbătrânit, al cărui simbolism nu se prea înțelege, cu toată legenda lungă, dar încălțită, care însoțește macheta, — și până la acel Mihai-Hamlet, care vrea să spună ceva, în vârful unei stânci solitare.

Monumentul dela Călugăreni de d-nii Spaethe și Clavel. (Proiectul definitiv).

Și atunci, procedându-se prin eliminare, s'ar fi putut ajunge la alegerea machetei care ar fi corespuns mai bine cu intenția subscriitorilor. Cred că în această alegere, micul nostru public, cu marele lui bun simț, ar fi adus aminte diverselor comisiuni, că în astfel de împrejurări trebuie a se ține seama de următoarele puncte:

1. Opera, ca valoare artistică.
 2. Persoana, care se comemorează.
 3. Locul, unde va avea să fie așezat monumentul.
- Mai bine de jumătate din proiecte aveau să fie

Proiectul Romanelli, care avea fără îndoială o valoare artistică, nu poate satisface din cauza gestului, a poziției și aspectului general al eroului călare; apoi din pricină că nu eră vorba de a se comemora un singur moment și o singură bătălie; dar mai ales din cauza locului unde avea să fie așezat: un câmp întins, fără arbori, fără nimic la orizont. Un astfel de proiect ar fi fost potrivit în piața publică a unui oraș, sau, și mai bine, deasupra unui ceasornic de cămin.

Monumentul Spaethe-Clavel este incontestabil cel mai bun, — și aici suntem de acord cu ultima comi-

siune, cea hotărîtoare, — pentrucă el îndeplinește toate condițiunile stabilite mai sus.

Mai întâi, este o adevărată operă de artă care iese din banalitatea monumentelor de toate zilele. Prin masivitatea sa, care nu exclude oarecare eleganță, nici forme de un modernism cuminte, el se impune ca un monument peste care vor putea cădea și ploile și veacurile, fără a-i știrbi nimic din maiestatea-i senină și impunătoare.

Gândiți-vă la monumentul dela Adam-Clissi, fie în reconstituirea lui Odobescu, fie în aceea a lui G. Niemann și veți înțelege cum construiau cei vechi monumente trainice în câmp deschis.

Apoi, pentru noi, Mihai nu este numai eroul dela Călugăreni, ci intrupează o idee înaltă pe care trebuie să o avem mereu în minte, și în această privință am fi propus, — nu, impus, — autorilor să pue, ca un pendent al medalionului lui Mihai acea pecetie atât de fericit reconstituită de d-l W. Sabo, cu stemele a trei țări, în care eroul se intitulează „Domn al Ungrovlachiei, al Ardealului și al Moldovei“, și a cărei reproducere a fost înmănată de d-l D. Onciul, într'o ședință solemnă a Academiei, Principelui Ferdinand.

Și, fiindcă veni vorba de Adam-Clissi, care este un „trofeu“, sau după grecește un „tropeu“, care înseamnă la început o prăjină de care se acață armele dușmanului învins, și numai pe urmă un monument de victorie, cred că s'ar fi putut pune pe monumentul dela Călugăreni acest alt simbol, mult mai scump pentru noi, și mult mai elocvent.

În sfârșit, văzut de aproape sau din depărtare, monumentul își păstrează aceeași formă, aceleași proporții și același înțeles, — iar călătorul întâmplător și țăranul din partea locului, unul ar pricepe și celalalt ar putea lămuri că pe acest loc un erou a dat dovada de ceea ce putea, de ceea ce ar fi putut face pentru neamul lui.

Dar... iată că comitetul, de astădată, și alte persoane influente intervin și, dupăce recunosc calitățile proiectului, cer și impun oarecare schimbări după părerea lor, — schimbări mici și neînsemnate, iarăș după părerea lor, — dar cari, din nenorocire schimbă cu totul și caracterul monumentului și concepțiunea lui artistică primitivă.

Am văzut din întâmplare, la un prieten, o fotografie a machetei modificate, și nu mă pot împiedeca de a nu protesta, mai întâiu în contra acestui amestec, ori de unde ar veni, în opera unui artist.

Dacă ar fi vorba de portretul nostru, de persoana noastră, putem să cerem ca artistul să ne ascundă oarecari semne sau forme neestetice, — fiindcă, în definitiv, dacă Burtăverde plătește, Burtăverde poate pretinde să semene și cu Adonis; — dar acolo unde este vorba de inspirația artistului, de interpretarea unei idei, acolo el singur poate să vadă ce trebuie și ce nu trebuie, ceea ce corespunde sau nu corespunde cu inspirația lui. Ideea altuia îl distrage și dela concepția lui și dela mijloacele de execuție, pe cari nu i le poate procura decât firea lui de artist. Fiindcă nu o comisie care ține ședințe de 30, 40 sau 50 de minute poate să priceapă și, lucru mai greu, să redea ceea ce ceasuri de insomnie și preocupări de fiecare moment ale artistului-creator sunt în stare să producă. Și au schimbat...

De pe crucea care incoronă monumentul, — mai mult un motiv de ornamentație, sau cel mult un simbol al victoriilor în contra păgânătății, — și pe care, într'un medalion rotund, se vedeă profilul caracteristic al lui Mihai, subliniat, înălțat de sborul unui vultur care simbolizează vigoarea poporului acestuia, — au dat jos și erou și vultur, și au ridicat o cruce imensă care ar vrea să fie bizantină și care nu poate să amintească decât pe soldații căzuți în ziua aceea.

Dar aci nu eră vorba de a se comemoră vitejii Viteazului cari au căzut în lupta dela Călugăreni, nici înfrângerea suferită de Sinan-Pașa, ci gestul măreț, clipa sublimă pe care a realizat-o Mihai odată, de demult, ca într'un vis, prin unirea, sub mâna lui de fier, a trei țări.

Dintr'un „Tropaeum Michaelis“ s'a făcut un monument funerar, un mauzoleu, dacă vreți, care n'are nici un rost în câmpia dela Călugăreni.

Dacă totuși comitetul ține la monumentul modificat de el, și — dacă se poate — atunci să-l ridice în această formă acolo unde și-ar avea locul ca un monument expiator pe câmpia dela Turda, unde Mihai a fost omorît, și să ne redea nouă, pentru Călugăreni, adevăratul lui monument, monumentul Eroului.

N. G.

Pecetea lui Mihai Viteazul.

Poporanismul.

— O anchetă literară. —

Revista noastră în cursul lunii Septembrie 1909 a trimis la mai mulți scriitori următoarea scrisoare:

Stimate Domnule,

În vremea din urmă se vorbește tot mai mult de „poporanismul în literatură“, fără a se ști precis de cei mai mulți ce înțeles trebuie să i se dea cuvântului poporanism.

Primind dela mai mulți cetitori învitarea să facem o anchetă între scriitorii noștri mai de seamă pentru a lămurii rostul și înțelesul acestei noțiuni, ne permitem a Vă adresa întrebările de mai jos, la cari Vă rugăm să binevoiți a ne răspunde până la 1 Noembrie 1909.

1. Ce înțelegeți sub poporanism în literatură?

2. Cari dintre operele scriitorilor noștri noi și vechi reprezintă poporanismul? Cu cari opere din celelalte arte se poate ilustra poporanismul?

3. Dacă nu admiteți poporanismul în literatură, din ce motive nu-l admiteți și prin ce cuvânt s'ar putea caracteriza operele scriitorilor cari de obicei sunt numite poporaniste?

Răspunsul d-voastre se va publică în „Luceafărul“.

Mulțumindu-Vă de mai înainte pentru amabilitate, Vă rugăm să primiți încredințarea stimei ce Vă păstrăm.

Redacția revistei „Luceafărul“.

(ss.) Oct. C. Tăslăuanu.

La această anchetă am primit următoarele răspunsuri:

Preastimate domnule Redactor,

La nici una dintre cele trei întrebări pe cari d-v. îmi faceți deosebita onoare a mi le pune, nu mă simt în stare a răspunde, fiindcă, drept să spun, câte trele sunt prea înalte pentru înțelegerea mea. Totuș, pe departe, atâta par'că pot pricepe, că ar fi vorba aci de arta literară.

Vă rog dar, binevoiți a-mi permite să dau, cu această ocaziune, prin prețiosul d-v. organ de publicitate, o povață bătrânească tinerilor literați români — nu tutulor, numai acelor cari n'au talent din născare: să caute, dacă se mai poate, să-l găsească — că doar nu-i

vr'un lucru așa de mare; iar, dacă nu l-or găsi, să se lase de meșteșug; că, dacă n'ai talent, toate, toate sunt... degeaba.

Vă rog, preastimate domnule redactor, binevoiți a primi cele mai distinse salutări din partea devotatului d-v. servitor

Caragiale.

*

Preastimate domnule Tăslăuanu,

Regret din suflet că nu pot să Vă satisfac dorința. Sunt suferind și am și o lucrare pe care nu pot s'o întrerup. Ca să Vă răspund la întrebarea d-v. cu câteva cuvinte banale, nu face nici pentru mine nici pentru d-voastră. Vă rog să mă iertați: nu e lipsa de dorință ca de puțință.

Primiți, Vă rog, salutările mele cele mai prietenești,

C. Dobrogeanu-Gherea.

*

Domnule Redactor,

La întrebările puse de d-v. asupra „poporanismului“ îmi veți da voie să încep cu o amintire.

Pe când eram în școală, aveam un coleg, care punându-și în gând — invita Minerva — să învețe nemțește, își umplea buzunarele cu bucățele de hârtie, pe care eră scris deoparte un cuvânt nemțesc, iar de cealaltă traducerea lui românească. Toată ziua apoi, până chiar și la masă, scotea câte un bilețel, repetându-i cuprinsul de zeci de ori... Ca acum mi-aduc aminte cum odată trăgând bilețelul cu: die Knospe — mugur, început: die Knospe — mugur; die Knospe — mugur; die Knospe — mugur; die Knospe — mugur... și apoi întorcându-se deodată la mine, aiurit, pierdut:

— Ce-am zis că înseamnă die Knospe?

Tot astfel îmi închipui că mulți din ceice vorbesc de poporanism, se vor fi întrebând uneori:

— Și ce am zis că înseamnă poporanismul?

Dacă poporanismul înseamnă, domnule redactor, luarea subiectelor din popor, aceasta s'a făcut totdeauna într'o măsură oarecare, și cu adevărata măsură potrivită... Am avut prilejul să arăt aiurea (Pași pe nisip, vol. I.)

că cei mai mulți dintre scriitorii noștri fiind de origine țărănească, vom găsi în literatura lor o largă parte pentru vieța dela țară. Aceasta nu înseamnă însă că ei și-ar fi mărginit cadrele idealului lor artistic în îngrădiri rurale. Subiectele pot fi mult mai variate, și e foarte bine ca prin felurita lor alegere să ne poată da icoana neamului nostru și în ce are el mai bun, mai înalt ca conștiință și ca simțire.. A te zăvorî numai la sate, e a face ceea ce se numia acum câțiva ani țărănișm, școală literară, despre care nu se mai vorbește astăzi, fiindcă a fost isvorită numai din voința unui singur om.

Dacă însă prin poporanism se înțelege aruncarea unei lumini binevoitoare asupra țăranilor, apropierea lor de noi printr'o largă simpatie omenească, atunci voiu întimpină că menirea unei literaturi e tocmai de a resfrânge simpatia noastră asupra lumii pe care o zugrăvește, și că, prin urmare, literatura noastră a aruncat și aruncă o lumină binevoitoare și asupra țăranilor...

Dupăcum vedeți poporanismul, în fond, nu ne aduce nimic nou, ci numai în măsura. A voi să faci dintr'o parte un întreg, și din ceea ce e un fel de literatură, toată literatura, e o încercare de altminteri foarte firească care s'a făcut de mulțori, căci lumea aceasta sublunară fiind prea bătrână, numai cu astfel de noutăți putem ieși și noi la soare...

E. Lovinescu.

*

Domnule Redactor,

La întrebările d-voastre privitoare la poporanism eu răspund următoarele:

Nu înțeleg prin poporanism în literatură nimic, până ce nu văd scrieri literare de valoare, cari să îndreptățească denumirea de scrieri poporaniste.

În literatură, ca și în artă în genere, nu se decretează mai întâi principiile școalelor li-

terare și apoi se așteaptă scrierile, ci se produc mai întâi scrierile și apoi istoricii literaturii deduc principiile. Întrebările d-v. presupun contrarul; aceea ce eu socot a fi o mare greșală. Tot ce s'a produs până acum de valoare în literatura română, nu îndreptățește întru nimic denumirea de „poporanism“. Avem poezie poporală, da; avem literatură cu subiecte luate din lumea țărănească, da; dar literatură poporanistă, ce vrea să zică aceasta? Atunci avem și literatură boerească; nu? Avem emoțiuni și pasiuni de oraș, și emoțiuni și pasiuni de țară? Avem scriitori, cari scriu pe porunceală, dupăcum cere publicul, întocmai ca cismarii, cari fac după comandă ghete de oraș și ghete de țară?...

Dar „în vremea din urmă se vorbește tot mai mult de poporanismul în literatură!“ Se vorbește este adevărat; însă nu din iubirea pentru literatură, ci din interese politice, și anume, din interesul pe care îl au unii de a-și vedea programul poporanismului politic propagat și prin mijlocirea unei literaturi de ocazie, căreia în lipsă de altceva i s'a dat denumirea de literatură poporanistă.

Prin urmare acesta este deocamdată răspunsul meu:

Fiindcă nu văd încă o scriere de mare valoare literară, care să justifice numele special de scriere poporanistă, nu văd nici utilitatea introducerii termenului nou poporanism în istoria literaturii.

Negreșit, acest termen poate fi introdus în istoria generală a culturii; fiindcă în istoria culturii se vorbește în genere de toate manifestările sufletești, fie că ele au, sau nu, o valoare literară. Un viitor istoric al culturii românești va pomeni, de sigur, de poporanismul literar; un istoric al literaturii românești însă niciodată.

(Va urmă).

C. Rădulescu-Motru.

Pagini străine.

Selma Lagerlöf.

Vestita povestitoare suedeză a fost distinsă cu premiul Nobel pentru literatură. În țara ei nu e copil mai răsărit care să nu-i cunoască numele. În 1908, când și-a serbat jubileul de 50 de ani dela naștere, toate școalele din Suedia au sărbătorit-o cu entuziasm. Toate neamurile, cari au tălmăcit în limba lor scrierile acestei povestitoare, o admiră, numai noi abia îi știm de nume. — Ca toți povestitorii mari, Selma Lagerlöf s'a inspirat în creațiile ei din izvorul nesecat al imaginației populare. Poveștile auzite dela țărani și dela servitori i-au întemeiat reputația de scriitoare. Fantazia ei bogată și originală a dat acestor povești un nou farmec poetic, o nouă vieță. Și astăzi generațiile plâpânde ale țării sale și ale altor neamuri ascultă cu aceeași dragoste poveștile ei, cum ascultă dânsa odinioară poveștile bunicei sale, despre cari pomenește în legenda ce-o dăm în traducerea d-lui Ciotori.

Noaptea sfântă.¹⁾

Când eram de cinci ani, m'a isbit o mare nenorocire. Nu știu ca de-atunci încoace să fi mai avut vr'o durere mai adâncă decât aceea. Lucrul acesta s'a întâmplat când a murit bunica mea după tată.

Pân'aci, bunica stătea tot'dauna în colțul sofalei și spunea la povești. Nu-mi aduc aminte ca ea să fi mai făcut altceva, decât să spună povești, de dimineața și până seara, iar noi, copiii, stăteam smeriți în jurul ei și ascultam. Și ce mai trai duceam! Altor copii nu le eră dat să fie atât de fericiți!

Nu prea îmi aduc aminte multe lucruri despre bunica. Știu doar că aveă părul alb colelie, că mergeă adusă de șale și că, întot'dauna, împletea la un ciorap. Deasemenea, îmi mai aduc aminte că, ori de câteori spunea o poveste, aveă obiceiul să-mi pună mâna pe cap și să zică: „Toate astea sunt adevărate, precum mă vezi și te văd!”

Îmi mai aduc aminte că știă și să cânte balade; dar asta n'o făcea în toate zilele. Într'unul din aceste cântece eră vorba despre un călăreț și despre zâna mărilor și aveă ca refren: „sufală vântul rece, sufală peste mare“.

Îmi mai aduc aminte și de o mică rugăciune precum și de un vers dintr'un psalm, pe care le învășasem tot dela bunica.

Și din toate poveștile pe cari mi le-a spus ea, nu mi-a rămas în minte decât ceva nelămurit, vag. Țin mai bine minte numai o singură poveste, pe care ași putea s'o spun și eu la alții: este povestea despre „Nașterea lui Isus“. Asta-i tot ce-mi mai amintesc despre bunica, afară de durerea cea mare pe care

am simțit-o atât de cumplit, când bunica nu mai eră! Îmi aduc aminte de dimineața, când pentru întâia dată, colțul sofalei eră gol; și nu-mi puteam da cu socoteala cum o să se mai scurgă ceasurile zilei aceleia! Ca acum îmi amintesc de dimineața zilei aceleia și n'am s'o uit niciodată!

Țin minte cum noi, copiii, ne duseserăm. unul câte unul, să sărutăm mâna moartei. Și ne eră frică; dar ne spusese cineva că acum eră pentru cea din urmă dată când mai puteam mulțami bunicăi, pentru toate câte ni le făcuse. Îmi aduc aminte cum poveștile și cântecile porniră dela casa noastră, adunate într'un cosciug lung și negru; și nu s'au mai întors niciodată! Nu ne simțeam bine; ne lipseă ceva. Eră ca și când ușa care dădea într'o lume frumoasă, fermecată și în care noi eram liberi să intrăm și să ieșim ori când, ni s'ar fi închis acum pe veci! Și nu mai eră nimeni care să priceapă cum să deschidă aceasta ușă!

Încetul cu încetul, începurăm să învățăm a ne jucă cu păpuși și cu alte jucării; să trăim și noi o altă vieță, precum făceau ceilalți copii. Și par'că nu ne mai eră dor de bunica și nici nu ne mai aduceam aminte de ea.

Acum însă, după ce au trecut patruzeci de ani de-atunci, acum când adun la un loc legendele despre Isus, pe care le-am auzit în ținuturile răsăritului¹⁾ îmi vine în minte o poveste mică despre Nașterea lui Isus, pe care mi-a spus-o bunica. Și mi-e așa de dragă, încât vreau s'o mai spun și eu odată și s'o pun în colecțiunea mea.

Eră într'o zi de Crăciun, când toți ai casei

¹⁾ Din volumul „Legendele lui Isus Hristos“ care va apărea în curând.

¹⁾ Scriitoarea a făcut o călătorie la Ierusalim.

se duseseră la biserică, afară de mine și de bunica. Nu mai eră nimeni în toată casa, decât noi.

Nu ni se îngăduise ca să ne ducem și noi la biserică, împreună cu ceilalți, pentru că una eră prea tânără, iar cealaltă, prea bătrână. Și amândouă eram triste că nu ne duseserăm la biserică, să auzim cântecile și să vedem făcliile de Crăciun. Cum stăteam noi așa, în singurătate, bunica începă să povestească:

„Eră un om — zise ea — care porni prin întunericul nopții să ceară foc dela cineva. Merse, din casă în casă, și bătă la ușă: „Oameni buni, faceți-mi un bine!” zicea el. „Nevastă-mea născu un copil și trebuie să fac focul ca să se încălzească, și ea și pruncul“. Dar eră târziu și toți oamenii durmeau. Nimeni nu-i răspunse.

Și se tot duse omul tot înainte. În cele din urmă văză un foc licărind, hât, departe. Se îndreptă într'acolo și băgă de seamă că focul ardeă afară, pe câmp. O turmă de oi, albe ca zăpada, erau culcate în jurul focului și un păstor bătrân ședeă, de pază, lângă ele.

Ci dacă omul, care voiă să ia foc, se apropie de turmă, văză trei dulăi mari cari durmeau la picioarele păstorului. Câteși trei se deșteptară deodată și săriră la el, cu gurile căscate, ca și când ar fi vrut să latre, dar nu se auzi nici un sunet. Omul văză că li se sburlise părul pe spinare, că dinții lor, rânjiți, străluceau la lumina focului și că astfel, îndârjiți, se aruncară asupra lui ca să-l sfășie. Simți că unul îl apucă de picior, altul de mână, iar cel de al treilea i se agăță de piept. Dar fălcile și dinții lor n'aură nici-o putere și omul nu simți nimic. Și atunci vră să meargă înainte, ca să ia ceia ce-i trebuia. Oile încă durmeau, una lângă alta, așa încât nici nu puteai trece printre ele. Atunci omul trecu peste dânsule și nici una nu se deșteptă și nici nu se mișcă din loc.“ Până aci, bunica povesti fără să fie întreruptă; acum însă eu nu mai putui răbdă: „De ce nu s'au sculat oile, bunică?“ — „O să afli tu acum“ răspunse ea, și povesti înainte.

„Când omul eră aproape de foc, păstorul

își ridică privirile. El eră un bătrân vrășmaș și rău, față de toată lumea. Și când văză că se apropie străinul, puse mâna pe o bătă lungă și ascuțită, pe care obișnuia s'o poarte când pornea cu turma, și asvârli cu ea în omul care se apropiase. Băta se duse drept spre străin; dar taman când eră să-l isbească, apucă la o parte și trecu sbârânăind pe lângă el, ducându-se departe, pe coasta muntelui“. Și când bunica ajunsese cu povestitul pân'aci, iar o întrebai: „Bunică, de ce nu vrea băta să lovească pe omul acela?“ Ea însă nici habar n'avu de întrebarea mea, ci urmă înainte cu povestitul. „Atunci omul ajunsese lângă păstor și zise: „Dragă, fă bine și lasă-mă să iau puțin foc! Nevastă-mea născu un copil și trebuie să fac focul să se încălzească și ea și pruncul“. Păstorul eră cât p'aci să zică „ba“, dar când se gândi că gurile cânilor se încleștaseră, când voiseră ca să-l muște, că oile nici nu se mișcaseră, când trecuse peste ele, că băta lui se dăduse la o parte și nu-l lovea, îl cuprinse frica și nu îndrăzni să nu-l lase să ia foc“. „La cât vrei!“ zise el cătră străin. Dar lemnele de pe foc arseră toate. Nu mai eră nici un tăciune, ci numai o grămadă de jar, iar străinul n'avea nici un hârb, sau altceva ca să ia cărbunii aprinși. Și dacă văză păstorul lucrul acesta, iarăș zise: „La cât vrei!“ Și eră tare vesel că omul n'o să poată lua nici un cărbune. Străinul însă se aplecă jos, adună jar din spuză cu mâinile și îl puse în pulpana hainei. Și nu-și fripse mâinile și nici nu-și arse haina, ci porni așa, cu jarul, ca și când ar fi luat nuci, sau mere“. Aici însă, povestirea fū întreruptă pentru a treia oară: „Bunico, de ce nu vrea jarul să ardă pe omul acela?“ „O să auzi tu acum!“ răspunse bunica și povesti înainte. „Atunci ciobanul, care nu eră un om așa de vrășmaș și de rău, văzând toate acestea, îl prinse mirarea și începă să se gândească: ce noapte o mai fi și asta de nu pot să muște câinii, oile nu se sperie, băta nu lovește și focul nu arde? Chemă pe străin înapoi și-l întrebă: „Ce noapte-i asta? Care-i pricina de ți se supun toate?“ Atunci omul zise: „Nu pot să-ți spun așa ceva, dacă tu însu-ți nu vezi!“ Și vră să plece cât mai de grabă,

ca să facă focul să se încălzească nevasta și copilul. Atunci ciobanul se gândi că nu poate lăsa pe om să-i piară așa dinaintea ochilor, până ce n'o află ce însemnează toate acestea. Se sculă și merse așteamătu după el, până ce străinul ajunsese acasă. Acolo, văzând ciobanul că omul n'avea casă, în care să locuiască, ci femeia și copilul lui stăteau într'o peșteră, ai cărei pereți nu erau decât steieri reci și goale. Și se gândi că bietul copil nevinovat trebuie să fie aproape mort de frig; acolo în peșteră și, cu toate că era un om cu inima de piatră, i se făcu milă și vrî să-i vină și el într'ajutor cu ceva. Își luă cojocul de pe umăr, tăie din el o bucată bună de unde i se părî lăna mai moale și mai albă și o dete omului ca să culce copilul pe ea. Dar îndată ce arată că și el poate să fie milos și bun, i se deschiseră ochii și văzî, ceea ce pîn'aci nu putuse vedea și auzi. Văzî în jurul lui o horă de îngeri cu aripile de argint. Și fiecare înger ținea în mână câte o liră și toți cântau cu glas tare, căci în noaptea aceasta se născuse Mântuitorul care va mântui lumea de păcate. Atunci înțelese el că în noaptea asta totul era plin de fericire și nimenea nu voiă să facă rău. Și

nu numai în jurul ciobanului erau îngeri, ci pretutindeni. Stăteau înăuntru, în peșteră, sus, pe stîncă; sburau cătră cer. Veneau în număr mare pe drum și când ajungeau acolo, stăteau și își aruncau privirile cătră copil. Și era atîta fericire, atîta bucurie și cântece și jocuri! Toate acestea le văzî el prin întunerecul nopții, de unde pîn'aci, pe o astfel de vreme, nici nu-și vedeă mâinile. Și atîta veselie îi acoperise sufletul, că i se deschiseră ochii și căzînd în genunchi, mulțami lui Dumnezeu“.

Cînd bunica ajunsese cu povestitul pîn'aci, suspină și zise: „Ceea ce a văzut păstorul, am putea să vedem și noi, căci îngerii sboară prin văzduh, în fiecare noapte de Crăciun, dacă noi am fi vrednici ca să-i vedem“. Îmi puse mîna ușor pe cap și iar grăi: „Să îți minte toate cele ce îți-am spus că sunt așa de adevărate, precum mă vezi și te văd. Și toate astea nu le putem vedea nici cu ajutorul luminei făcliilor, ori cu aceia a lămpilor; nici lumina lunii sau a soarelui nu ne poate fi de vr'un folos. Trebuie să dobîndim astfel de ochi, cu cari să putem vedea mărirea Domnului!“

D. N. Ciotori.

Studentii români din Bciuș cu Vifleimul.

Lângă vatră.

Ostenită lumânarea arde 'n sfeșnic lângă vatră,
Pe când stropi de său fierbinte cad pe lespeda de piatră.

De pe-o laviță 'nvechită, răzimată strămb de ușă,
Doi copii privesc cărbunii, cum se 'nvăluie 'n cenușă.

Mai de-o parte șede moșul, ... și pe palida lui frunte
Ca un giulgiu de zăpadă-i flutur' pletele cărunte.

Buza-i tremură sfioasă, par'că ceva tâlmăcește
Și-o cucernicie sfântă în privire-i licărește.

Pe-un jărat se 'nfioară două fire de tămâie,
Ce împrăștie prin casă un miros de iasomie...

... Și de-odată 'ncepe moșul, par'că l-ar cuprinde dorul:
„Azi copii pe-ogrinji, în iesle, s'a născut Mântuitorul!

„Ingerii cu păr de aur și cu haine de zăpadă,
„Coboriți pe scări de stele, au venit în grajd să-l vadă!

Visători în colțul vetrii stau copiii și se miră,
Când, la geam s'aude dulce: „Patru păstori se 'ntâlniră!“

T. Murășan.

Din popor.

Firicel de buruiănă
Toată lumea mi-e dușmană.
Foaie verde de sulfină
Toată lumea mi-e străină.
Străinu-s ca puiu de cuc
N'am milă unde mă duc.
Străin ca o turturea
N'am milă la nimenea.

Căci mila dela străin
E ca umbra cea de spin,
Iar mila dela ai mei
E ca umbra cea de tei.

*
Doamne la inima mea
Este-un părâu și-o vâlcea.
Doamne la sufletul meu
Este-o vale ș'un părâu.

Doamne tot binele meu
L-o dus vaea ș'un părâu.
Doamne toată durerea
Mi-o adus-o vâlceaua.
Dă Doamne pe gândul meu
Ca să sece cel părâu.
Dă Doamne pe voia mea
Să sece și vâlceaua.

Culese de Pompliu Popa.

Cronica teatrală.

— „Viforul“ de B. Șt. Delavrancea. —

O sală plină și religioasă urmărește și „Viforul“, cum urmărește de un an „Apus de soare“. Și din când în când aplauzele cele mai sincere chiamă pe actori, pe autor, pe toți. Este o serbare ce nu obosește și care se va repeți încă des.

Doamna Tana, soția lui Ștefăniță-Vodă, este măhnită: De-o jumătate de an Domnul fuge de ea. Bănuielei posomorite îi strâng pieptul, care bate încă pentru el.

Întâiul conflict va răsări de-aici.

Al doilea de-aiurea: Domnul vrea războiu cu Polonia, unde se adăpostește Petru Rareș, o nădejde a țării; dar boierii nu voiesc acest războiu. Și boierii aceștia sunt Luca Arbore, Petru Cărăbăț, Troțușanu și alții, tot suflete în cari s'a moștenit sufletul lui Ștefan. Domnul rămâne pe gânduri negre și rele, după ce s'a izbit de țaria acestui roiu de eroi.

Domnul este ca râul ce-a întâlnit o stâncă în cale: se umflă, se învârtește, sapă, spumegă și se revarsă: Ori el ori ea; ori Domnul ori boierii.

Dar cu cine? Boierii au vorbit, acum va vorbi Țugulea Moghilă și Mogărdici, bețivul, măscăriciul Domnului; Doamna a vorbit, acum va vorbi Irma, drăguța Domnului, polonca ce-i imbată simțurile. Și gluma, și vinul vor vorbi; la adăpostul nopții. Așa petrec și chibzuiesc tiranii: lângă o sărutare sensuală,

lângă un pahar de vin se hotărește o moarte ori o înălțare. Lucruri știute, și de pretutindeni! După sfat, boierii fuseseră osândiți în inima Domnului; acum se hotărește începutul, începutul cel greu. Și Moghilă, singurul „om“, va fi lângă Domn, și ca ucigaș.

Dar de sus, din pridvor, Doamna a zărit pe Irma în brațele desfrăului domnesc, a înțeles tot, a oftat adânc și a plecat. Din partea aceasta bate-a vânt bun, a împotrivire.

La vânătoare, în actul II. Munții Moldovei sunt bogați, boierii setoși de vitejii în pace, Vodă de sânge...

Luca Arbore s'a obosit vorbindu-i politică înțeleaptă, l-a părăsit și-a luat-o prin codru, înainte. Cărăbăț și grupul lui își caută locul și trec vorbind cuminte. Vodă vine în urmă.

Și-acum reîncepe lupta: Vodă caută loc unui Arbore, i-l caută sus, pe-o stâncă, dar i-a căutat și pe ucigașul care-l va răsturnă de pe stâncă în prăpastie.

Aici e săvârșirea crimei întâi și desăvârșirea cruzimei, care nu se îndoaie nici o clipită, deși i se pun în față trei vieți curate, voinicești, naive, increzătoare, solare, deși în viitor se arată jalea părintelui. O spaimă va rămâne și în oasele Domnului și-l va scutura des, dar nu-l va și opri în loc.

Aici se desfășoară o scenă, nu, sunt două pe care

le poți pune în orice operă mare. Ștefăniță-Vodă vorbește cu fii lui Luca Arbore:

Ștefăniță. (Se uită spre muchia din stânga și vorbește încet).

Să-l fac să și-o aleagă singur... Sunteți trei voinici, tineri și sprinteni, tus-trei țințași buni, cu arcurile pe după gât, cu cușitele la brâu și cu toporiștele în mâni... Care din voi e mai de nădeide?

Cătălin. Tus-trei, Măria Ta.

Ștefăniță. Care e mai tânăr?

Nichita. Eu, Măria Ta.

Ștefăniță. Care e mai voinic?

Toader. Tus-trei, Măria Ta.

Ștefăniță. Care aruncă săgeata mai departe?

Cătălin. Nichita, Măria Ta.

Ștefăniță. Care ucide ursul cu cușitul fără a clipi?

Cătălin. Tus-trei, Măria Ta.

Ștefăniță. Care ia cu săgeata rândunica din zbor?

Cătălin. Tus-trei, Măria Ta.

Ștefăniță. Care urcă muchia în dungă ca iedul sălbatic?

Cătălin. Tus-trei, Măria Ta.

Ștefăniță. Nu pot să aleg. Alegeți voi!.. Uitați-vă colo, sus, unde se sfârșește zidul de brazi, unde se prelinge un nour vânat.

Toader. Da, vedem...

Ștefăniță. D'alungul codrului este o fașie de piatră...

Nichita. Da, vedem...

Ștefăniță. Acolo bate capra neagră... Care din voi e mai stăpân pe el însuși să ia pânda aceea?..

Nichita. Eu.

Toader. Ba, eu!

Cătălin. Luați seama... Muchia aceea să tot fie de doi coți lățime și d'alungul ei prăpastie dreaptă și adâncă. Cum sunteți voi pripiți la isbândă, un pas greșit, ș'ați cădea ca o piatră în fântână, până jos praș și fărâme. Acolo e nevoie de om încercat a căruia inimă nu sare de curaj, ci așteaptă fiara ca un steiu de piatră. Nu e de ei, Măria Ta; mă duc eu.

Nichita. Firește, iar el când e vorba d'o ispravă mai de seamă...

Ștefăniță. Fie! Dar așa fi vrut să vedem pe ceilalți ce pot...

Toader. Când o să facem și noi încercări d'astea...?

Ștefăniță (nervos). Mai de grab decât credeți!.. (Cătră Condrea, Șarpe și Ieremia). Nichita și Toader cu voi... Luați-o iute la picior. În curând veți auzi de trei ori buciământ... (Pleacă Condrea, Ieremia, Șarpe, Nichita și Toader). Iea seama, Cătăline... Cărăruia e-asa de întunecoasă că par'că nu te-ai sui la lumină ci te-ai coborî în iad... Și să dai un chiôt când vei ajunge... Nu-ți zic noroc, norocul e'n brațul tău...

Cătălin. Nu mă rog de noroc...

Ștefăniță. Roagă-te!

Cătălin. Norocul meu e Măria Ta și pentru norocul meu mă rog.

Ștefăniță (nervos). Și pentru tine! Mai ales pentru tine! (Cătălin s'afundă pe cărare care suie muntele în partea stângă).

Un Ungur, ucigaș tocmit, aruncă pe Cătălin în prăpastie. Ca să nu poată vorbi, Moghilă ucide pe Ungur.

S'a vânat mult, fiare și oameni. Vânătoarea încează; curtea s'adună; vine și Luca Arbore. Numai băieții lui lipsesc. Curând Nichita și Toader aduc pe Cătălin mort, pe targă: vin astfel toți trei și peste Cătălin cade frânt Arbore, care credeă și nu credeă, se temeă și nu se temeă, ca un copil, ca un bărbat și care abia crede că aveă de ce să se teamă. Aceasta-i a doua sceră mare.

Mi-am adus aci aminte de un cântec din Nibelungenlied, unde Cătălin este Siegfried... Un omor ca ăsta subt lumina soarelui, în mijlocul naturii frumoase, alături de cântecele vesele ale vânătorilor, sus în aerul curat al muntelui...

Și-aici jos, la rădăcina copacilor Mogărdici beșivul bea și glumește sec, lângă Domnul care-ar putea fi un tiran mai discret, mai puțin manifest.

Mogărdici lângă această tragedie a Arboreștilor — în actul II — este o disarmonie, pe care n'o simți numai neestetice, ci chiar neigienică. Lângă partea cea mai curată, cea mai sfântă și mai luminoasă a piesei, lângă un imn în cinstea puterii tinerești, ideale, în cinstea cuminenței cu părul alb, în cinstea simpatiei care indoaie tăcând pe oamenii aceștia ai vechei Moldove, lângă aceste frumseți, scărba aceea, pe care Brezeanu n'o poate face mai puțin scărboasă decât este. Succesul: Se răde în fața acelor scene mari! —

Actul al treilea are trei judecăți: Vodă și Doamna, Vodă și Oana, Vodă și Luca Arbore.

Doamna a înțeles și-l cercetează pe Vodă neliniștit că i s'a ghicit fapta,uciderea. Dar el are altceva de făcut și fuge, iese.

Oana poartă cu sine amintiri și simțiri deprinse la curtea lui Ștefan-Vodă. Oana este mătușa lui Ștefăniță, Oana l-ar iertă de-ar fi ea Doamna. Dar când Doamna-i deslușește cum a fost omorit Cătălin, bărbatul Oanei și ce i-a spus postelnicul Șarpe, mîntea Oanei se face vârtej și cade strigând: „O, ce roșu ești!” Ștefăniță tocmai intră... A fost un cuvânt așa firesc și totuși găsit par'că cu cea mai căutată rafinerie.

Domnul intră aducând dovada, scrisă pe pergament, că Luca Arbore este trădător, chiemiător în țară al lui Petru și al Polonilor, cap vrednic să cază. Divanul s'adună, cartea se citește; e scrisul lui, dar nu-i sufletul lui Luca; este un falș; e lațul întins lui Arbore. El va cădea, vrednicește, lăsând câte-o amintire prietenilor săi, iar lui Cărăbăț, pentru care nu-i mai rămasese nimic, o sărutare. Ce duioșie! Să fugă, nici prin gând nu-i dă: el se duce numai după ai săi, dar se duce după ce-l pecetluște pe Vodă ca ucigaș.

Vodă a judecat, Vodă nu primește dovezi de nevinovăție, el e lege acum, lege deci nu mai este: boierii vor ști ce au de făcut, dar Arboreștii au pierit și pier...

Moldova piere pe rând.

La palat este masă așternută. Dar boerii nu vin, ei s'au răsvrătit. Ei trag săbiile și se luptă cu ai domnului, cu Domnul însuși, care aleargă la ei. Toți sunt răniți, numai de Cărăbăț nu s'a apropiat nimeni. Măce! ca ia curtea lui Atila, în Nibelungenlied, cu

eroi epici de mari. Dar slăbesc și ei, vin acum, înfrunță pe Domn și pleacă la moarte: Se închină încă astfel domniei, nu Domnului, a cărui prăbușire o prevăd. Și capetele cad, în curte, unul, doi, trei, cad mereu, patru, cinci, șase...

Acest om poate ceva; viețile pier, capetele cad mereu și ce vieți, ce capete: Cătălin, Toader, Nichita, Luca, Cărăbăț... Un vifor. Acest om simte că poate când vrea, cum vrea. Simțirea îl sporește; el se vede mare, mai mare decât marele-i bunic; oho, ce-o să fie încă el! Dar frenezia puterii rătăcite se schimbă în tăcere: Otrava ce i-o toarnă însăși Doamna îi închide gura și-i liniștește creierul bolnav de ură, de răsbunare, de cruzime.

De ce aplaudă lumea?

În faptele „Viforului“ sunt energii de-a căror manifestare nu va rămâne nimeni nemșcat. Arboreștii — al căror nume ar putea lua locul „Viforului“ —

amicii lor, Doamna, Oana, a cărei nebunie „poetică“ ar fi putut să fie mult mai scurtă, sunt energii de rasă. Lumea crește cu ele. Crește oricât Mogărdici și Moghilă și Vodă ar încerca să ne oprească atenția. Crește din lumina lor, din bunătatea lor, din cuviința lor, din mărimea lor. Lumea există la o mărturisire a geniului rasei noastre. Și aplaudă. Și are dreptate.

Pe ici, pe colo picură câte-o frază supărătoare. Din când în când simți că în mod inutil autorul a colorat săturând, fie nebunia, fie cruzimea, fie beția dobitoacească. Te superi puțin, pentru că ai vrea să-l crezi pe de-a întregul și nu te lasă. Te superi puțin, pentru că abia te superi și-o nouă frumseță te lipește iar de arta lui.

Ținând la acestea, voi mai vedea „Viforul“, dar cred că numai până la sfârșitul actului III: După actul al II-a și al III-a poți renunța la al patrulea, poți renunța la cantitate, de dragul calității anterioare.

4/XII. 1909.

G. Bogdan-Duică.

Cronică.

Cătră cetitori. Cu ajutorul lui Dumnezeu și cu sprijinul cetitorilor revista noastră, cu acest număr, intră în anul al IX-lea de existență. O vârstă destul de frumoasă pentru o revistă românească, care s'a luptat cu multe greutăți și cu multe neajunsuri ca să fie o rază de înseninare în viața noastră culturală. Mulțămirea sufletească ce o simțim, privind la drumul ce l-am făcut în sudoarea feții noastre și cu atâtea jertfe morale și materiale, ne dă nădăjdi tot mai bune și ne oțelește pentru munca sau, dacă va trebui, pentru lupta din viitor.

Începem noul an în credința că vom ajunge cu un pas mai aproape de culmile idealului nostru: cultura națională. Știm că spre acest ideal cărările sunt anevoioase și că se cere multă străduință și multă muncă conștientă pentru a-i întrezări realizarea. Dar ceice ne-au urmărit, au dreptul și posibilitatea să ne judece, dacă suntem vrednici să fim sprijiniți în nizuințele noastre.

Nu ne mai pierdem vremea cu programe noi din acest prilej. Cuprinsul revistei din cei opt ani de zile, credem că e un program destul de amănunțit. Și dela acesta nu ne vom abate nici în viitor. Ceice ne trag la îndoială bunele intenții și gândurile curate sunt niște clevetitori și pizmătăreți cu cari nu putem și nu vom stă de vorbă. Le trimitem însă, ca dar de sărbători, mila iertării noastre pentru toate păcatele lor neputincioase.

Cu cetitorii suntem prea vechi și buni cunoscuți ca să fie încredințați că și în acest an ne vom da toată silința să le trimitem numere tot mai frumoase și tot mai interesante. Pentru anul 1910 avem deja adunat un material dela cei mai de seamă scriitori români.

Ne vom îngriji însă și de începători, pe cari întotdeauna i-am ocrotit cu o adevărată dragoste. Vom da mai multe suplimente artistice foarte prețioase, cari desigur vor surprinde pe cetitori. Sperăm să putem introduce și o cronică socială, în care să zugrăvim unele obiceiuri ale societății noastre. Ne vom da silința ca partea informativă să fie cât mai bogată și cât mai obiectivă.

Cu aceste nădejdi intrăm în anul 1910. E rândul cetitorilor să ne sprijinească spre a le putea săvârși toate.

*

Două acte. (Adausuri la biografia lui Ion Creangă). D-l Gh. Teodorescu-Kirileanu, care a dat multe lămuriri asupra vieții și operei lui Ion Creangă, și care, dinpreună cu d-l Ilarie Chendi, a scos cea mai bună ediție a operelor nemuritorului scriitor (Edit. „Minerva“) a publicat în revista folclorică „Șezătoarea“ (Nr. 10—11. An. XI.) o suplică a lui Ion Creangă prin care acesta cere un atestat de adevăritatea celor patru ani urmați de dânsul în Seminarul Socolei din Iași. Această suplică dimpreună cu o petiție prin care scriitorul cere Ministerului al patrulea termen de gradație, și al căreia concept a fost găsit de cătră d-l Em. Gârleanu, printre hârtiile lui Ion Creangă, întregesc o epocă din viața marelui scriitor. Le dăm mai jos, ca parte documentară:

Textul suplicii publicat de cătră d-l Gh. Teodorescu-Kirileanu, în revista „Șezătoarea“:

Lăcrămătoare suplică.

Fiin că (sic) cu agiutoriu Proniei, am săvârșit cursul de patru ani în această Seminarie; pentru care datoriu

Scoarțe pentru Luceafărul

orice an cor. 2.—.

Colecțiile „Luceafărul“ complete.

Legătură elegantă în pânză.

Anul I, (1902)	50 cor.
Anul II, (1903)	40 „
Anul III, (1904)	30 „
Anul IV, (1905)	50 „
Anul V, (1906) Ed. simplă	16 „
Anul V, (1906) Ed. de lux	25 „
Anul VI, (1907) Ed. simplă	16 „
Anul VI, (1907) Ed. de lux	25 „
Anul VII, (1908) Ed. simplă	16 „
Anul VII, (1908) Ed. de lux	25 „
Anul VIII, (1909) Ed. simplă	16 „
Anul VIII, (1909) Ed. de lux	25 „

Toate colecțiile împreună ediția simplă
230 cor.; ediția de lux 270 cor.

— In editura W. KRAFFT, Sibiu —

au apărut de curând:

Calendare pe 1910.

Amicul Poporului (Calendar pentru familie), redactat de D-I I. Popovici, cu articole originale scrise de autori români cu nume, numeroase ilustrații originale și ca adaus un șematism statistic al Românilor din Ungaria și Ardeal. Anul 50-lea jubilar. —.70 b.

Posnașul, redactat de d-I Ermil Borcia, cu desemnuri originale de Florian Mureșianu, calendar umoristic bogat ilustrat. Anul 15. —.60 b.

Calendarul Săteanului, calendar de casă ieftin, ilustrat. Anul 19. —.30 b.

Calendar cu litere vechi, singurul calendar românesc cu litere cirile. Anul 118. —.50 b.

Porto pentru Austro-Ungaria —.10 b., pentru România —.20 b.